

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародного менеджменту**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Міжнародні економічні відносини
Галузь знань	29 «Міжнародні відносини»
Спеціальність	292 «Міжнародні економічні відносини»

Форма навчання:
Очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
на тему «Світовий ринок військової продукції в сучасних геополітичних умовах»

здобувача Віштак Данила Павловича

Науковий керівник: Бурмака Микола
Олексійович

(Підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

*Завідувач кафедри:
к.е.н., доцент Бурмака
М.О.*

(Підпис)

Київ 2024
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародного менеджменту

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Галузь знань

Спеціальність

Міжнародні економічні відносини

29 «Міжнародні відносини»

292 «Міжнародні економічні
відносини»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

С.І. Ткаленко

(підпис)

(ініціали, прізвище)

20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

М.О.Бурмака

(підпис)

(ініціали, прізвище)

20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Віштака Данила Павловича
очної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи
на тему «Світовий ринок військової продукції в сучасних геополітичних умовах»

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1 **Сучасні тенденції функціонування і розвитку світового ринку**
військової продукції

Розділ 2 **Аналіз сучасного стану світового ринку військової продукції в умовах**
геополітичної нестабільності

Розділ 3 **Напрями та механізми формування конкурентоспроможного**
військово-промислового комплексу в Україні

Тему затверджено наказом ректора Університету від " _____ " _____ 20__ р. № _____

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах

Об'єкт дослідження:	світовий ринок військової продукції в умовах сучасних геополітичних змін.
Предмет дослідження:	економічні, правові та технологічні аспекти розвитку та функціонування світового ринку військової продукції, зокрема позиціонування України на цьому ринку.
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	полягає в комплексному дослідженні сучасного стану та перспектив розвитку світового ринку військової продукції, аналізі геополітичних факторів впливу, а також визначенні потенційних напрямків розвитку українського військово-промислового комплексу в контексті глобальних викликів.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	варто
	<ul style="list-style-type: none">- розглянути сутність, класифікацію та специфічні ознаки світового ринку військової продукції.- дослідити геополітичні фактори впливу на розвиток світового ринку військової продукції.- визначити економічні та правові аспекти функціонування світового ринку військової продукції.
У розділі 2	слід
	<ul style="list-style-type: none">- проаналізувати структуру, динаміку та основних учасників світового ринку військової продукції.- дослідити вплив геополітичної нестабільності на трансформацію світового ринку військової продукції.- оцінити позиціонування України на світовому ринку військової продукції внаслідок повномасштабної російської агресії.
У розділі 3	необхідно
	<ul style="list-style-type: none">- визначити потенціал та напрями розвитку українського ринку військової продукції.

- проаналізувати інноваційні процеси в оборонно-промисловому комплексі як ключовий фактор підвищення його конкурентоспроможності.

**Завдання підготував
науковий керівник**

_____ М.О.Бурмака
(підпис)

«_____» _____ 20__ р.

**Завдання одержав
здобувач**

_____ Віштак Д. П.
(підпис)

«_____» _____ 20__ р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 68 сторінки, 15 таблиць, 1 рисунок, список використаних джерел з 27 найменувань.

“ Світовий ринок військової продукції в сучасних геополітичних умовах ”

Об’єктом дослідження є світовий ринок військової продукції в умовах сучасних геополітичних змін.

Предметом дослідження є економічні, правові та технологічні аспекти розвитку та функціонування світового ринку військової продукції, зокрема позиціонування України на цьому ринку.

Мета дипломної роботи полягає в комплексному дослідженні сучасного стану та перспектив розвитку світового ринку військової продукції, аналізі геополітичних факторів впливу, а також визначенні потенційних напрямків розвитку українського військово-промислового комплексу в контексті глобальних викликів.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- Дослідити основні тенденції та характеристики світового ринку військової продукції.
- Проаналізувати вплив геополітичних факторів на розвиток цього ринку.
- Визначити економічні аспекти, що впливають на світовий ринок військової продукції.
- Дослідити правові рамки та міжнародні угоди, що регулюють торгівлю озброєннями.
- Оцінити роль технологічних інновацій у розвитку військово-промислового комплексу.
- Дослідити потенціал та напрями розвитку українського ринку військової продукції.
- Проаналізувати інноваційно-технологічні фактори підвищення конкурентоспроможності української військової продукції на світовому ринку.
- Оцінити державну політику у сфері розвитку українського військово-промислового комплексу та забезпечення національної безпеки.
- Дослідити позиціонування України на світовому ринку військової продукції внаслідок повномасштабної російської агресії.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані результати можуть бути використані для поглиблення знань у сфері розвитку світового ринку військової продукції та для розробки стратегій, які можуть покращити позиції України на цьому ринку. Результати дослідження також можуть бути корисними для вдосконалення державної політики у сфері розвитку українського військово-промислового комплексу.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи – 2024.

Рік захисту роботи – 2024.

Ключові слова: світовий ринок військової продукції, геополітичні умови, Україна, оборонні технології, військово-промисловий комплекс, національна безпека.

ВІДГУК

про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини»

Віутака Д. П.

на тему: «Світовий ринок військової продукції в сучасних геополітичних умовах»

1. Обґрунтування актуальності обраної теми, витриманість логічного ланцюга тема-об'єкт-предмет-мета-завдання-висновки, відповідність побудови роботи її назві, взаємозв'язок назв розділів та підрозділів (0-10 балів):

Актуальність теми обумовлена формуванням наразі досить тривожної загальноцивілізаційної адженди, в рамках якої на тлі перманентно триваючих військових дій в різних частинах планети, включаючи військові дії в Україні, змінюється геополітичний ландшафт світу та інтенсифікується військова напруга у різних регіонах. Зазначені процеси посилюють увагу до світового ринку військової продукції, зважаючи на те, що він також впливає на розподіл стратегічних ресурсів країн, розвиток національних оборонних індустрій та інвестиційні пріоритети держав. В умовах зростання міжнародної невизначеності та амбіцій різних країн зміцнити свої оборонні потенціали дослідження цього ринку постає ледь не найголовнішим викликом сучасності. Дослідження теоретико-практичних засад розвитку об'єкту дослідження з визначенням перспектив розвитку світового ринку військової продукції та позиціонування на цьому ринку України безумовно надає цій роботі своєчасності. Тема роботи логічно обумовили об'єкт і предмет дослідження, визначили мету роботи і сформулювали завдання задля її досягнення, що дало змогу сформулювати об'єктивні висновки. Структура роботи відповідає назві і відображає логічний взаємозв'язок назв розділів і підрозділів. (10 балів).

2. Рівень аналізу та повноти розгляду теоретичних концепцій, понятійного апарату досліджуваної предметної галузі; якість аналізу бібліографічних джерел; достатність глибини теоретичних досліджень за темою; цінність теоретичних висновків (0-10 балів):

Автором у цілому методологічно грамотно розглянуто геополітичні фактори функціонування та розвитку світового ринку військової продукції, а також специфічні ознаки цього ринку, серед яких головними є висока монополізація, жорстке державне і наддержавне регламентування та закритість. Проведений аналіз ринку військової продукції вказує на те, що він не лише задовольняє оборонні потреби країн, але й суттєво впливає на формування міжнародних відносин, геополітичні і геоекономічні стратегії та глобальну стабільність. Причинно-наслідковий зв'язок між низкою розглянутих військових конфліктів сучасності і наступними проявами розвитку цього ринку підтверджують такий вплив. Дослідження проведено з достатньою проробкою використаних бібліографічних джерел. Теоретичні висновки полягають у тому, що світовому ринку військової продукції притаманні як загальноринкові закономірності функціонування і розвитку, так і певні особливості, пов'язані зі специфікою ринкового товару і його роллю у забезпеченні геополітичної стабільності. Крім того, важливим фактором трансформації світового ринку військової продукції розглядається війна в Україні та системне позиціонування нашої країни як провідного учасника цього ринку, який визначає на перспективу основні напрями його розвитку. (7 балів).

3. Якість та глибина проведених аналітичних досліджень, застосування аналітичних розрахунків, якісного та кількісного аналізу, відповідність методів і засобів досліджень меті й завданням дослідження, коректність інтерпретації результатів дослідження (0-15 балів):

У роботі проведено аналіз інноваційного потенціалу українського ВПК, який значно посилюється на тлі повномасштабного вторгнення в Україну і обумовлений інтенсивним зростанням обсягів R&D в оборонній сфері та сфері новітніх військових технологій і матеріалів. Сучасні війни потребують розробки легких та надміцних композитних матеріалів для бронезилетів та бронетехніки, впровадження можливостей штучного інтелекту для управління безпілотними системами, а також передових інновацій в області кібербезпеки та радіоелектронної боротьби.

В роботі наголошується, що ключовим фактором успіхів українського ВПК в захисті країни стало його глибоке інтегрування з міжнародною військово-оборонною спільнотою і обмін досвідом, зокрема через співпрацю з країнами-членами НАТО. Зазначений аналіз підтверджує відповідність дослідження поставленим завданням роботи. (13 балів).

4. Оцінка результатів досліджень; обґрунтування напрямів, наявність альтернативних підходів до вирішення досліджуваної проблеми, можливість впровадження результатів дослідження, рівень обґрунтування запропонованих рішень (0-15 балів):

У роботі окреслено проблеми підвищення глобальної конкурентоспроможності українського ВПК в контексті аналізу та систематизації внутрішніх і зовнішніх факторів розвитку. Вказується, що динаміка технологічного прогресу, зміна архітектури глобальної безпеки, сучасний і майбутній геополітичний дискурс вимагають від оборонних підприємств постійного оновлення виробничих технологій, розробки новітніх видів озброєнь та вдосконалення існуючих систем. Автором обґрунтовується, що інноваційна активність стає ключовим чинником, який дозволяє не лише забезпечувати національну безпеку, але й зміцнювати позиції країни на міжнародних ринках озброєнь. (13 балів).

5. Чіткість, обґрунтованість, практичне значення, можливість реалізації висновків (0-10 бал.):

Робота є грамотною і чітко викладеною за змістом, висновки логічно обумовлені і обґрунтовані, має практичне значення і можливість конкретної практичної реалізації. (10 балів).

6. Оформлення роботи та дотримання графіку виконання КБР (0-10 балів):

Робота правильно оформлена з урахуванням встановлених вимог і виконана з дотриманням графіку виконання КБР. (10 балів).

7. Позитивні сторони роботи:

Полягають у формуванні напрямів вдосконалення державної політики у сфері ВПК в Україні на засадах глобальної конкурентоспроможності, інноваційності, міжнародної співпраці і виробленні на цій основі пропозицій щодо його подальшого розвитку з урахуванням світового досвіду.

8. Недоліки роботи:

Практично відсутні.

Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи (0-70 балів): 63 бали.

Допущення КБР до захисту перед ЕК: Допущена.

Науковий керівник:

Завідувач кафедри міжнародного менеджменту, к.е.н., доцент

Микола Бурмака

“ ___ ” _____ 2024р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ВІЙСЬКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	6
1.1. Сутність, класифікація та специфічні ознаки світового ринку військової продукції.....	6
1.2. Геополітичні фактори впливу на розвиток світового ринку військової продукції.....	12
1.3. Економічні та правові аспекти функціонування світового ринку військової продукції.....	20
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СВІТОВОГО РИНКУ ВІЙСЬКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	31
2.1 Аналіз структури, динаміки та основних учасників світового ринку військової продукції.....	31
2.2 Вплив геополітичної нестабільності на трансформацію світового ринку військової продукції.	39
2.3 Позичювання України на світовому ринку військової продукції внаслідок повномасштабної російської агресії.	42
РОЗДІЛ III. НАПРЯМИ ТА МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УКРАЇНІ	47
3.1 Потенціал та напрями розвитку українського ринку військової продукції... ..	48
3.2. Інноваційні процеси в оборонно-промисловому комплексі як ключовий фактор підвищення його конкурентоспроможності	54
3.3. Державна політика у сфері розвитку українського військово-промислового комплексу та забезпечення національної безпеки.....	60
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73

ВСТУП

Сучасний світ переживає період значних геополітичних змін і викликів, серед яких військові конфлікти, регіональні напруженості та змагання за глобальне лідерство. В цьому контексті, світовий ринок військової продукції виявляється не лише важливим елементом національної безпеки держав, а й значним фактором міжнародних відносин та глобальної стабільності. В умовах глобалізації та інтенсифікації міжнародних конфліктів, а також зростання потреби в оборонних інноваціях, аналіз цього ринку стає невід'ємною частиною економічної та політичної науки. При цьому, сучасний ринок військової продукції характеризується не лише високою динамікою, але й значним впливом на міжнародну стабільність і безпеку.

Актуальність теми роботи особливо зростає на тлі триваючих військових дій в різних частинах світу, включаючи військові дії в Україні, який змінив геополітичний ландшафт Європи та світу, та інтенсифікацію військових напружень у різних регіонах.

Значення дослідження світового ринку військової продукції посилюється також зважаючи на те, що він впливає на розподіл стратегічних ресурсів, розвиток національних оборонних індустрій та інвестиційні пріоритети держав. В умовах зростання міжнародної невизначеності та амбіцій різних країн зміцнити свої оборонні потенціали, аналіз цього ринку стає особливо актуальним.

Мета кваліфікаційної роботи полягає дослідженні сучасного стану і перспектив світового ринку військової продукції .

Об'єктом дослідження виступає світовий ринок військової продукції, його геополітичне та економічне оточення.

Предметом дослідження є економічні, правові та технологічні аспекти, які формують динаміку та структуру цього ринку.

Для досягнення поставленої мети в роботі будуть вирішені наступні **завдання:**

1. Дослідити основні тенденції та характеристики світового ринку військової продукції.
2. Проаналізувати вплив геополітичних факторів на розвиток цього ринку.
3. Визначити економічні аспекти, що впливають на світовий ринок військової продукції.
4. Дослідити правові рамки та міжнародні угоди, що регулюють торгівлю озброєннями.
5. Оцінити роль технологічних інновацій у розвитку військово-промислового комплексу.
6. Дослідити потенціал та напрями розвитку українського ринку військової продукції.
7. Проаналізувати інноваційно-технологічні фактори підвищення конкурентоспроможності української військової продукції на світовому ринку.
8. Оцінити державну політику у сфері розвитку українського військово-промислового комплексу та забезпечення національної безпеки.
9. Дослідити позиціонування України на світовому ринку військової продукції внаслідок повномасштабної російської агресії.

Для аналізу та оцінки викладених аспектів будуть застосовані методи економічного та статистичного аналізу, порівняльного аналізу, а також методи експертних оцінок. Використання цих методів дозволить всебічно проаналізувати стан і перспективи розвитку світового ринку військової продукції та виявити ключові фактори, що на нього впливають.

Інформаційну базу дослідження складають наукові праці та монографії, статті в спеціалізованих виданнях, офіційні звіти міжнародних організацій, таких як ООН, НАТО, ЄС, зокрема SIPRI (Стокгольмський міжнародний інститут дослідження проблем миру), звіти аналітичних центрів, а також публікації в спеціалізованих журналах, що спеціалізуються на вивченні глобальних оборонних тенденцій та військової економіки.

РОЗДІЛ 1

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ВІЙСЬКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

1.1. Сутність, класифікація та специфічні ознаки світового ринку військової продукції

Світовий ринок військової продукції представляє собою унікальну та високоспеціалізовану сферу міжнародної економіки, що відіграє ключову роль у забезпеченні національної та глобальної безпеки. Цей ринок характеризується складною взаємодією між державами, оборонними підприємствами та міжнародними організаціями, що регулюють торгівлю озброєннями та військовими технологіями.

Основою світового ринку військової продукції є потреба держав у забезпеченні своєї обороноздатності та безпеки. Виробництво, продаж та розподіл військової продукції охоплює широкий спектр товарів: від особистого озброєння та боєприпасів до складних багатокомпонентних систем, як-от бойові літаки, кораблі, танки та супутникові системи. Важливою є також сфера послуг, що включає навчання, логістику, технічне обслуговування та консультування.

Військова продукція класифікується за різними критеріями, зокрема:[2]

1. За типом зброї: наземні, морські, повітряні системи.
2. За призначенням: ударні, оборонні, розвідувальні та логістичні засоби.
3. За технологічною складністю: від простих засобів до високотехнологічного обладнання, що включає кібернетичні системи та штучний інтелект.

Розглядаючи світовий ринок військової продукції (СРВП) в історичному контексті, важливо відзначити його динамічну еволюцію та адаптацію до змінюваних геополітичних умов. СРВП завжди був важливим елементом

міжнародних відносин, впливаючи на стратегічне планування та зовнішньополітичні рішення держав.

Світовий ринок військової продукції (СРВП) — це не лише сфера економіки, яка займається виробництвом та розподілом оборонних товарів та послуг, а й динамічний елемент, який постійно розвивається відповідно до змін у технологіях, політиці та міжнародних відносинах. [1]

Його історія — це розповідь про інновації, конфлікти, дипломатію та пошуки безпеки, яка має глибокий вплив на стан світової безпеки та міжнародного порядку.

На початкових етапах, особливо під час Другої світової війни, СРВП зазнав значного розширення, оскільки країни масово інвестували у військові технології. Винахід радарів, реактивних літаків та атомної зброї став технологічними проривами, які назавжди змінили характер ведення війни та оборонних стратегій.

Ера Холодної війни підняла СРВП на новий рівень, оскільки змагання між США та Радянським Союзом призвело до гонки озброєнь. Це був час значних інновацій, включаючи розробку міжконтинентальних балістичних ракет, підводних човнів з ядерною зброєю та супутникової розвідки.

Зростання напруженості та загроза ядерного конфлікту спонукали до розробки міжнародних угод про контроль над озброєннями. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (НРЯЗ), Стратегічні обмеження на наступальні озброєння (СНО) та Проміжна угода про обмеження протиракетної оборони (ПРО) стали важливими кроками до зменшення загрози глобального ядерного конфлікту та стабілізації СРВП.

З завершенням Холодної війни СРВП знову зазнав змін. Зниження глобальної військової напруженості та зменшення бюджетів на оборону в багатьох країнах призвели до зміни фокусу на більш обмежені та цілеспрямовані військові зусилля. Розвиток точних засобів ураження, безпілотних літальних

апаратів, кібервоєнних технологій та систем протиракетної оборони відображають адаптацію до нових безпекових викликів.

У сучасному світі СРВП продовжує адаптуватися до нових викликів, таких як кібербезпека, гібридна війна та боротьба за домінування у космосі. Велика увага приділяється розробці технологій штучного інтелекту та автономних систем, що відкриває нові горизонти для військових дій і оборонної стратегії.

Класифікація СРВП може бути представлена в таблиці за такими критеріями: тип продукції (озброєння, військова техніка, послуги), географічний розподіл (регіональні, субрегіональні, національні ринки), суб'єкти торгівлі (урядові закупівлі, приватний сектор), тип трансакцій (первинний продаж, вторинний продаж, лізинг) та ступінь відкритості (відкритий, закритий ринки).

Таблиця 1.1

Класифікація СРВП [2]

Критерій	Класифікація
Тип продукції	Ринок озброєнь, Ринок військової техніки, Ринок військових послуг
Географічний принцип	Регіональні ринки, Субрегіональні ринки, Національні ринки
Суб'єкти торгівлі	Ринок урядових закупівель, Ринок приватних компаній
Глобальні ринки SRVP	можна класифікувати кількома способами. Одним із поширених підходів є їх класифікація за географічними регіонами та країнами. Наприклад, ринки регіону Близького Сходу та Північної Африки (MENA) характеризуються високим попитом на військову техніку та навчання, тоді як ринки Африки на південь від Сахари більше зосереджені на гуманітарній допомозі та відбудові. Інший спосіб класифікації глобальних ринків SRVP базується на типі пропонованих продуктів і послуг. Наприклад, ринки кібербезпеки та збору розвідданих відрізняються від ринків розмінування та постконфліктної реконструкції.
Регулювання	Міжнародні та національні законодавчі акти, торгові угоди .Суворе регулювання, конфіденційність, контроль за експортом .

Продовження таблиці 1.1

Товари та послуги	Різноманітні товари та послуги для цивільного ринку .Військова техніка, зброя, обладнання, послуги безпеки .
-------------------	--

Особливості включають високий рівень державного регулювання та контролю, обмеженість та специфіку попиту, що значною мірою залежить від оборонних потреб та геополітичних стратегій країн. Іншою важливою ознакою є інноваційність та технологічна складність продукції, що вимагає значних інвестицій у наукові дослідження та розробки.

*Таблиця 1.2**Специфічні ознаки СРВП*

Ознака	Опис
Висока монополізація	Домінування кількох великих транснаціональних корпорацій
Державне регулювання	Жорсткий контроль експорту та імпорту військової продукції
Секретність	Засекреченість інформації про обсяги торгівлі та ціни
Вплив геополітичних факторів	Значний вплив геополітичної ситуації на попит та пропозицію

Однією з найважливіших характеристик СРВП є висока монополізація, що виражається у домінуванні на ринку кількох великих транснаціональних корпорацій. Це домінування обумовлене високими бар'єрами для входу на ринок, які включають гігантські капіталовкладення в дослідження та розробку, складність виробничих процесів та необхідність високого рівня технічної експертизи. Крім того, тісні зв'язки між оборонними компаніями та урядами створюють додаткові перепони для нових гравців, зміцнюючи позиції встановлених виробників [3].

Другою визначальною ознакою СРВП є суворе державне регулювання, яке виявляється у встановленні жорстких правил щодо експорту та імпорту військової продукції. Ці заходи необхідні для забезпечення національної безпеки, запобігання поширенню зброї масового знищення та обмеження доступу потенційних агресорів до передових військових технологій. Міжнародні угоди та режими контролю над озброєннями, такі як Режим контролю за ракетними технологіями, додатково формують правила гри на ринку.[4]

Специфічною особливістю СРВП є високий рівень секретності, пов'язаний з інформацією про обсяги торгівлі, ціни та характеристики продукції. Засекреченість даних обумовлена потребою у захисті національної безпеки та збереженні військових таємниць. Це створює унікальну ринкову атмосферу, в якій стандартні економічні моделі та принципи конкуренції часто не застосовні. [3]

У контексті дослідження світового ринку військової продукції, особливу увагу слід звернути на роль та значення цього ринку у глобальній безпековій архітектурі. Ринок військової продукції не лише задовольняє оборонні потреби окремих країн, але й впливає на міжнародні відносини, геополітичні стратегії та глобальну стабільність. Він сприяє розвитку оборонних технологій, які можуть бути використані не лише для стримування й відсічі потенційних агресорів, але й для підтримки миротворчих місій та реагування на надзвичайні ситуації.

Світовий ринок військової продукції характеризується високим ступенем інноваційності та технологічного розвитку. Це стосується не лише виробництва зброї та бойової техніки, але й розробки систем зв'язку, кібербезпеки, розвідувальних систем і безпілотних апаратів. Інвестиції в дослідження та розробки у цій галузі сприяють загальному прогресу в сфері високих технологій, що може мати позитивний вплив і на цивільні сектори економіки. [5]

Значна частина угод на світовому ринку військової продукції здійснюється на міжурядовому рівні, що вимагає чіткого розуміння міжнародного права,

експортного контролю та міжнародних санкцій. Регуляції, такі як Міжнародний договір про торгівлю зброєю (АТТ), встановлюють правила, які спрямовані на запобігання розповсюдженню зброї у конфліктні зони та до країн, які можуть використовувати її для порушення прав людини.

Економічний аспект цього ринку також не можна недооцінювати. Оборонні бюджети країн, зростання витрат на військові потреби у відповідь на геополітичні виклики, а також державні інвестиції у розробку новітніх оборонних технологій визначають динаміку попиту та пропозиції на ринку, сприяючи його розвитку та модернізації.

У сучасному світі, де безпекові виклики стають дедалі складнішими, важливість світового ринку військової продукції як інструменту забезпечення міжнародної стабільності та безпеки лише зростає. Це вимагає від держав, міжнародних організацій та виробників військової продукції не лише підтримки високого рівня технологічного розвитку, але й забезпечення відповідального підходу до виробництва та розповсюдження оборонних технологій, враховуючи глобальні безпекові інтереси [7].

Національне законодавство відіграє ключову роль, встановлюючи рамки для виробництва, продажу та експорту військової продукції, що включає ліцензування, контроль за дотриманням стандартів якості та безпеки, а також заходи з недопущення поширення озброєнь масового знищення.

Етичні та соціальні норми також мають значний вплив на правовий аспект ринку, вимагаючи від компаній дотримання високих стандартів відповідальності у виробництві та постачанні військової продукції, особливо в контексті конфліктів, де існує ризик порушення прав людини.

Міжнародні організації та дипломатичні ініціативи відіграють вирішальну роль у регулюванні арсеналів озброєнь, контролі за їх розповсюдженням та сприянні деескалації конфліктів. Зусилля, спрямовані на зміцнення

міжнародного права та розширення договірної бази у сфері контролю над озброєннями, є критично важливими для підтримки глобальної безпеки. [8]

1.2. Геополітичні фактори впливу на розвиток світового ринку військової продукції

У цьому підрозділі ми розглянемо, як ключові геополітичні події та конфлікти, що відбулися з початку 2000-х років, вплинули на світовий ринок військової продукції. Аналізуватимемо як регіональні та міжнародні напруженості та конфлікти стимулюють зростання витрат на оборону та розширення військово-промислових комплексів різних країн.

На зламі тисячоліть, світ став свідком геополітичних потрясінь, що суттєво вплинули на розвиток світового ринку військової продукції. Основоположним для цього стали ряд ключових конфліктів, які не лише перекроїли політичні мапи, але й змусили нації переосмислити свої оборонні стратегії та інвестиції в військовий сектор.

Війна в Афганістані (2001-2021)

Початок ХХІ століття ознаменувався початком війни в Афганістані, спровокованої атаками 11 вересня 2001 року. Вторгнення очолюваної США коаліції мало на меті повалення Талібану та знищення баз Аль-Каїди. Ця війна зажадала від західних держав масштабного збільшення оборонних витрат, що стимулювало розвиток технологій у сфері розвідки, безпілотних літальних апаратів та контртерористичних операцій. Вплив цього конфлікту на світовий ринок військової продукції був значним, оскільки підвищився попит на сучасні оборонні технології та послуги.

Війна в Іраку (2003-2011)

Вторгнення в Ірак у 2003 році, що також було ініційовано Сполученими Штатами під егідою пошуку зброї масового знищення, спричинило подальші

коливання на світовому ринку військової продукції. Конфлікт підсилив потребу в удосконаленні засобів ведення бойових дій у міських умовах, а також сприяв зростанню витрат на відновлення і реконструкцію післявоєнного Іраку, що включало значні інвестиції в оборонну інфраструктуру.

Арабська весна (2010-2012)

Серія революцій та протестів, відомих як Арабська весна, викликала хвилю нестабільності у країнах Близького Сходу та Північної Африки. Результатом стали громадянські війни в країнах, таких як Лівія та Сирія. Ці події привернули увагу міжнародної спільноти, стимулюючи збільшення військової допомоги та експорту озброєнь в регіон, що сприяло розвитку та диверсифікації світового ринку військової продукції.

Конфлікт на Сході України (з 2014) і повномасштабне вторгнення в Україну з 24.01.2022 року

Конфлікт на Сході України став каталізатором для значного посилення військової присутності НАТО в Східній Європі та Балтії. Відповідь на агресію привела до зростання витрат на оборону серед країн-членів НАТО, підкресливши важливість об'єднаних оборонних зусиль та спільних інвестицій у військові технології.

Повномасштабне вторгнення в Україну з 24 лютого 2022 року розгорнуло нову сторінку в конфлікті на Сході України, що почався в 2014 році. Цей ескалаційний крок спричинив серйозне занурення регіону в хвилю насильства та нестабільності. Країни-члени НАТО відразу відкликалися на акт агресії, що приніс із собою ризики не лише для України, а й для всього регіону Європи.

Ця нова фаза конфлікту на Сході України стала каталізатором для значного посилення військової присутності НАТО в Східній Європі та на Балтії. Заходи зі збільшення військової присутності та підтримки оборони відображають загальний настрій обурення і готовності до захисту демократичних цінностей та міжнародного порядку.

Війни в Сирії та Лівії

Сирійська громадянська війна та конфлікт у Лівії показали не лише тривалі етнічні та релігійні внутрішні розбіжності, але й залучення зовнішніх сил, що використовували ці конфлікти для розширення власного впливу в регіоні. Це стимулювало попит на різноманітне військове обладнання, від піхотної зброї до передових систем ППО та ракетних комплексів.

Напруженість у Південно-Китайському морі

Зростаюча напруженість між Китаєм та його сусідами у Південно-Китайському морі спонукала держави регіону збільшувати свої оборонні бюджети та вкладати в розвиток військово-морських сил. Це, у свою чергу, відкрило нові можливості для постачальників військово-морського обладнання та технологій.

Кожен із цих конфліктів унікальний за своїми причинами, перебігом та наслідками, але спільним для них є те, що вони значно вплинули на світовий ринок військової продукції, збільшивши попит на оборонні технології, сприяючи інноваційному розвитку та зміцненню міжнародної військової співпраці. В контексті цих конфліктів, світовий ринок військової продукції адаптувався до нових викликів, вказуючи на гнучкість та динамічність цієї галузі у відповідь на змінюване геополітичне середовище.

Таблиця 1.3 [складена автором]

Конфлікти ,причини та наслідки

Конфлікт	Роки дії	Учасники	Треті сторони	Зміст конфлікту	Розв'язання/Поточний стан
Війна в Афганістані	2001-2021	США, НАТО, Афганістан	Аль-Каїда, Талібан	Відповідь на терористичні атаки 11 вересня, повалення Талібану	Закінчення військової присутності США та НАТО
Війна в Іраку	2003-2011	США, Великобританія, союзні сили	Ірак	Вторгнення з метою повалення Саддама Хусейна, знешкодження зброї масового знищення	Закінчення бойових операцій, формування нового уряду
Арабська весна	2010-2012	Різні, залежно від країни	Міжнародна спільнота	Серія антиурядових протестів та революцій	Різні, від зміни урядів до громадянських війн
Конфлікт на Сході України та повномасштабна війна	З 2014 - 2024	Україна, члени ЄС та НАТО підтримувані Росією сепаратисти	Росія, міжнародна спільнота	Територіальні спори, анексія Криму та тимчасово окупованих територій Росією	Триваючий конфлікт, міжнародні санкції проти Росії

Конфлікт	Роки дії	Учасники	Треті сторони	Зміст конфлікту	Розв'язання/Поточний стан
Війни в Сирії та Лівії	З 2011 (Сирія), 2011-н.ч. (Лівія)	Внутрішні сили, іноземні інтервенти	Різні міжнародні учасники	Внутрішні конфлікти, міжнародне втручання	Триваючі конфлікти, пошуки мирного врегулювання
Напруженість у Південно-Китайському морі	З 2000-х	Китай, країни Південно-Східної Азії	США, міжнародна спільнота	Територіальні спори, претензії на ресурси	Дипломатичні переговори, військові демонстрації

Ця таблиця надає систематизований огляд ключових міжнародних та регіональних конфліктів, які мали місце з початку 2000-х років. Вона включає інформацію про період дії кожного конфлікту, основних учасників та третіх сторін, що мали значний вплив на перебіг подій, а також короткий зміст конфлікту, що допомагає зрозуміти його причини та наслідки. В останній колонці вказано наявні розв'язання або поточний стан конфлікту, що демонструє його розвиток та вплив на регіональну та глобальну безпеку. Ця таблиця слугує важливим інструментом для аналізу геополітичних факторів, що впливають на світовий ринок військової продукції, демонструючи, як міжнародні та регіональні напруженості та конфлікти спричиняють зміни в оборонних стратегіях країн, впливають на зростання оборонних витрат та стимулюють розвиток нових військових технологій і продуктів.

В контексті геополітичних змін, що відбувалися у світі, світовий ринок військової продукції зазнав значних трансформацій. Аналіз впливу міжнародних та регіональних конфліктів на цей ринок дозволяє виявити ключові тенденції, що визначають його розвиток.

Однією з найбільш відчутних наслідків геополітичних конфліктів є значне збільшення оборонних бюджетів країн-учасниць та їх союзників. Війни в

Афганістані та Іраку, наприклад, спонукали Сполучені Штати та їх союзників по НАТО збільшити витрати на оборону, що включало фінансування військових операцій, закупівлю нового обладнання та модернізацію існуючих систем. Конфлікт на Сході України став каталізатором для збільшення оборонних витрат країн Східної Європи та призвів до перегляду військових бюджетів у багатьох країнах НАТО, що прагнули зміцнити свої оборонні можливості в умовах зростаючої напруженості [2].

Повномасштабне вторгнення має значні наслідки для геополітичного ландшафту, і одним з найвідчутніших є зростання оборонних витрат країн-учасниць та їх союзників. Історія демонструє, що конфлікти, такі як війни в Афганістані та Іраку, чи криза на сході України, мають потенціал стимулювати різке збільшення видатків на оборону.

Потреба у високотехнологічних рішеннях для ведення та протидії сучасним конфліктам стала потужним стимулом для інновацій у сфері військової техніки. Наприклад, аспекти кібербезпеки та кібервоєн стали невід'ємною частиною військових стратегій, що вимагає розробки нових систем захисту та нападу в кіберпросторі. Безпілотні літальні апарати, розвідувальні системи на основі штучного інтелекту, інтегровані мережі зв'язку та управління — усе це стало відповіддю на зростаючі вимоги сучасної війни.

Геополітичні конфлікти часто призводять до укладення нових міжнародних оборонних альянсів та угод, що впливає на структуру світового ринку військової продукції. Наприклад, військові дії в Україні стимулював збільшення військової підтримки з боку західних країн, а також призвів до укріплення оборонних можливостей країн Східної Європи через двосторонні та багатосторонні оборонні угоди. Війни в Сирії та Лівії сприяли формуванню нових військових коаліцій та розширенню міжнародного оборонного співробітництва, в тому числі через продаж озброєнь та надання військової допомоги залученим сторонам.

Геополітичні конфлікти, отже, не лише спричиняють прямі зміни у попиті на військову продукцію через збільшення оборонних бюджетів, але й впливають на глобальні оборонні стратегії, стимулюючи інноваційний розвиток і міжнародне військово-співробітництво. Цей вплив, відображений через збільшення інвестицій у військові технології та розширення міжнародних оборонних угод, підкреслює важливість адаптивного підходу до розвитку світового ринку військової продукції у відповідь на змінювані геополітичні умови.

Таблиця 1.4

Геополітичні фактори впливу на СРВП

#	Геополітичний фактор	Зміст фактору	Вплив на СРВП
1	Війна в Афганістані (2001-2021)	Відповідь на терористичні атаки 11 вересня, повалення Талібану	Збільшення витрат на оборону США та союзників по НАТО, попит на розвідувальні технології та безпілотники
2	Війна в Іраку (2003-2011)	Вторгнення з метою повалення Саддама Хусейна, знешкодження зброї масового знищення	Спонування до модернізації засобів ведення бойових дій, збільшення витрат на відновлення інфраструктури
3	Арабська весна (2010-2012)	Серія антиурядових протестів та революцій у Близькосхідному регіоні	Зростання попиту на оборонну продукцію для внутрішньої безпеки та підтримки союзників
4	Конфлікт на Сході України (з 2014)	Територіальні спори, анексія Криму Росією	Зміцнення оборонних можливостей у Європі, збільшення витрат на оборону країн-членів НАТО. Використання безпілотників та фпв-дронів

#	Геополітичний фактор	Зміст фактору	Вплив на СРВП
5	Війни в Сирії та Лівії	Внутрішні конфлікти, міжнародне втручання	Стимуляція міжнародного оборонного співробітництва, попит на озброєння та військову допомогу
6	Напруженість у Південно-Китайському морі	Територіальні спори, претензії на ресурси	Збільшення витрат на оборону країн регіону, розвиток військово-морських технологій

Ця таблиця систематизує ключові геополітичні фактори, які сформували поточний стан світового ринку військової продукції, та аналізує їх вплив на різні аспекти цього ринку. Кожен фактор розглядається через призму його історичного контексту, основних учасників та наслідків для оборонної індустрії. Зокрема, конфлікти, такі як війни в Афганістані та Іраку, сприяли значному збільшенню оборонних бюджетів країн-учасниць та викликали зростання попиту на новітні технології, що, в свою чергу, стимулювало інноваційний розвиток у військовому секторі. Арабська весна та події, що відбулися в Сирії та Лівії, змінили геополітичний ландшафт Близького Сходу та Північної Африки, спонукаючи до збільшення витрат на оборону та розширення міжнародної військової допомоги. Конфлікт на Сході України та напруженість у Південно-Китайському морі додатково підкреслюють важливість регіональних безпекових викликів і їх вплив на оборонні стратегії країн, сприяючи розширенню військових альянсів та укладенню нових оборонних угод.

Таким чином, геополітичні фактори відіграють ключову роль у формуванні тенденцій та динаміки світового ринку військової продукції, визначаючи напрями його розвитку, від інновацій у військовій сфері до міжнародних оборонних альянсів, та впливаючи на стратегічне планування та

інвестиційні пріоритети країн по всьому світу [20].

1.3. Економічні та правові аспекти функціонування світового ринку військової продукції

У світлі глобалізації та зростаючої взаємозалежності міжнародних відносин, економічні та правові аспекти функціонування світового ринку військової продукції набувають особливої актуальності. Розгляд цих аспектів не лише відкриває широкий простір для аналітичного дослідження, але й є ключовим для розуміння механізмів, що визначають динаміку та структуру цього унікального сегменту глобальної економіки.

У сфері оборонних бюджетів та витрат, аналіз економічних аспектів розвитку світового ринку військової продукції виявляється надзвичайно розмаїтим та багатогранним. Відповідно до даних Стокгольмського міжнародного інституту досліджень проблем миру (SIPRI), глобальні витрати на оборону у 2023 році досягли рекордного рівня, перевищивши позначку в 2.4 трильйони доларів США. Цей ріст підкреслює наскільки оборонні витрати відіграють ключову роль у економічному та політичному контекстах національних держав. [12]

Значний вплив на збільшення оборонних бюджетів мали геополітичні виклики та конфлікти, описані в попередніх розділах. Наприклад, військові конфлікти на Близькому Сході, збройні протистояння в Україні та напруженість у відносинах між США та Китаєм спонукали до зростання витрат на оборону у відповідних регіонах та країнах.

Сполучені Штати Америки залишаються лідером за обсягами витрат на оборону, відраховуючи близько 40% від усіх світових оборонних витрат. В 2022 році оборонний бюджет США склав близько 801 мільярда доларів, що

відображає не лише стратегічні військові зобов'язання, але й технологічну перевагу у галузі оборони. Китай, другий за величиною витрат на оборону, продовжує нарощувати свій бюджет, який за останніми оцінками перевищує 250 мільярдів доларів, що підкреслює його зростаючу мілітаризацію та регіональні амбіції [11].

Таблиця 1.5

Оборотні бюджети та витрати

Країна	Оборонний бюджет 2022 (млрд \$)	Основні виклики	Зростання/зміни у витратах
США	801	Глобальна військова присутність, технологічна перевага	Стабільне зростання, технологічні інвестиції
Китай	250	Регіональні амбіції, мілітаризація війська	Постійне нарощування бюджету, модернізація
Польща	45	Зміцнення обороноздатності відповідно до викликів на східному фланзі НАТО	Значне збільшення після 2014 року
Балтійські країни	(Естонія: 7.5; Латвія: 2.3; Литва: 2.2)	Забезпечення регіональної безпеки, зміцнення оборонних можливостей	Значне збільшення після 2014 року

В Європі, реакція на збройні військові дії в Україні та загальне зміцнення східного флангу НАТО також призвели до збільшення оборонних витрат серед держав-членів альянсу. Країни, як-от Польща та країни Балтії, значно збільшили свої оборонні бюджети, прагнучи зміцнити свої військові можливості та забезпечити безпеку своїх кордонів.

Економічні аспекти витрат на оборону відіграють ключову роль не тільки в підтримці національної безпеки, але й у стимулюванні розвитку військово-

промислового комплексу. Інвестиції в дослідження та розробку новітніх оборонних технологій сприяють не лише зміцненню військового потенціалу країни, але й стимулюють технологічний прогрес, що може знайти застосування в цивільному секторі.

Розгляд змін у бюджетних пріоритетах у відповідь на геополітичні виклики демонструє адаптивність держав до зовнішнього середовища та їх готовність реагувати на мінливі умови міжнародної безпеки. Вивчення цих аспектів є невід'ємною частиною аналізу світового ринку військової продукції, оскільки воно дозволяє зрозуміти не тільки поточні тенденції, але й спрогнозувати майбутні зміни в цій галузі.

У сучасному світі, де технологічний прогрес стрімко рухається вперед, інвестиції в дослідження та розробку (R&D) стають критично важливими для зміцнення обороноздатності та підтримання конкурентоспроможності націй на світовому ринку військової продукції. Видатки на R&D у військовій сфері не тільки спрямовані на розробку нового озброєння, але й на вдосконалення існуючих систем, збільшення їхньої ефективності, безпеки та надійності.

За даними SIPRI, глобальні витрати на військові R&D продовжують зростати, відображаючи зростаючу потребу у передових технологіях, як-от штучний інтелект, кібербезпека, безпілотні системи та передові системи озброєння. Наприклад, бюджет Пентагону на R&D у 2022 фінансовому році склав більше ніж 112 мільярдів доларів, підкреслюючи пріоритетність інновацій у військовій стратегії Сполучених Штатів. [13]

Китай, який активно прагне стати світовим лідером у військових технологіях, також значно збільшує свої інвестиції в R&D. Згідно з оцінками, Китай може витратити на військові R&D до 15% від свого оборонного бюджету, що в абсолютних числах може перевищувати 40 мільярдів доларів щорічно, спрямовуючи ці кошти на розробку новітніх ракетних систем, кібервоєнних засобів та інших передових технологій. [14]

Європейські країни, хоча й мають менші обсяги витрат у порівнянні з США чи Китаєм, також активно інвестують в R&D для забезпечення технологічної переваги своїх збройних сил. Програми, такі як європейський оборонний фонд, спрямовані на стимулювання інновацій та співпраці у військовому секторі між країнами ЄС.

Інвестиції в наукові дослідження та розробку нових технологій не тільки відкривають нові можливості для підвищення обороноздатності, але й сприяють економічному розвитку, стимулюючи інновації в цивільній сфері. Технології, розроблені для військових потреб, такі як GPS або інтернет, згодом стають невід'ємною частиною повсякденного життя, відіграючи ключову роль у формуванні сучасного технологічного суспільства [8].

Таким чином, інвестиції в R&D у військовому секторі є важливою складовою національної безпеки та глобальної стабільності, що вимагає уважного балансування між забезпеченням оборонних потреб та сприянням інноваційному розвитку.

Давайте тепер перейдемо до правових аспектів.

Правові аспекти функціонування світового ринку військової продукції несуть в собі значний вплив на регулювання, контроль та прозорість у сфері оборонної торгівлі. Серед широкого спектру міжнародних договорів та режимів, які визначають рамки цього ринку, особливе місце займають угоди, спрямовані на контроль над озброєннями та їх нерозповсюдження.

Таблиця 1.6

Правові аспекти функціонування світового ринку військової продукції

Договір	Рік укладення	Набуття чинності	Основні положення
Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ)	1968	1970	Заборона на поширення ядерної зброї, сприяння ядерному

			роззброєнню та мирному використанню ядерної енергії.
Конвенція про хімічну зброю (КХЗ)	1993	1997	Заборона розробки, виробництва, накопичення та застосування хімічної зброї, вимога до її знищення.
Міжнародний договір про торгівлю зброєю (АТТ)	2013	2014	Встановлення загальноприйнятих міжнародних стандартів для регулювання міжнародної торгівлі звичайними озброєннями.
Вассенаарські домовленості	1996	Не застосовується	Сприяння прозорості та відповідальності у трансфері конвенційного озброєння та подвійного використання товарів та технологій.

Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (НРЯЗ), що був укладений у 1968 році та набув чинності у 1970 році, залишається однією з ключових каменів основи міжнародної безпеки. НРЯЗ встановлює правові рамки, що забороняють поширення ядерної зброї та сприяють ядерному роззброєнню, одночасно визнаючи право держав на розвиток ядерної енергетики в мирних цілях. Вплив НРЯЗ на світовий ринок військової продукції полягає у встановленні строгих обмежень щодо торгівлі матеріалами та технологіями, що можуть бути використані для створення ядерної зброї.

Конвенція про хімічну зброю, яка вступила в силу в 1997 році, забороняє розробку, виробництво, накопичення та застосування хімічної зброї та вимагає її знищення. Важливим елементом Конвенції є механізм перевірки, що забезпечує дотримання державами своїх зобов'язань. Впровадження та дотримання цієї

Конвенції має прямий вплив на глобальний ринок озброєнь, обмежуючи торгівлю хімічними речовинами, які можуть бути використані у військових цілях.

Окрім цих двох угод, існують інші міжнародні ініціативи, такі як Режим контролю за ракетними технологіями (MTCR) та Група ядерних постачальників (NSG), які спрямовані на обмеження поширення балістичних ракет та інших носіїв, а також контроль над трансфером матеріалів та технологій, які можуть бути використані для створення ядерної зброї.

Правові рамки, встановлені міжнародними договорами та режимами, відіграють вирішальну роль у формуванні умов діяльності на світовому ринку військової продукції. Вони не тільки сприяють підтриманню міжнародної безпеки та стабільності, але й визначають правила та обмеження для держав та компаній, що займаються розробкою та торгівлею оборонною продукцією. В цьому контексті, знання та дотримання міжнародного права є необхідною умовою для забезпечення законності та етичності у сфері оборонних технологій та продукції [25].

Експортний контроль та ліцензування є фундаментальними інструментами національного законодавства для регулювання міжнародної торгівлі військовими товарами. Ці механізми дозволяють державам ефективно контролювати розповсюдження оборонної продукції, сприяючи тим самим міжнародній безпеці та стабільності. Вони також гарантують, що експорт військових товарів відповідає міжнародним зобов'язанням та стандартам, зокрема, договорам про нерозповсюдження зброї масового знищення та регіональним угодам щодо контролю за озброєннями.

Для ілюстрації ролі експортного контролю та ліцензування у регулюванні експорту військових товарів можна розглянути декілька прикладів, що демонструють, як національне законодавство та міжнародні зобов'язання впливають на цей процес.

1. Система контролю за експортом США:

У Сполучених Штатах Америки експортний контроль регулюється через кілька ключових документів та установ, зокрема через Закон про експортний контроль (Export Control Reform Act) та Бюро промисловості та безпеки (Bureau of Industry and Security, BIS) Міністерства торгівлі США. Наприклад, у 2019 році BIS оновило свої правила експортного контролю, додавши до своїх списків кілька китайських компаній, заборонивши американським компаніям продавати їм чутливі технології без отримання відповідної ліцензії.

2. Регулювання в Європейському Союзі:

Європейський Союз також має сувору систему експортного контролю для військових товарів, яка базується на Спільній позиції 2008/944/CFSP. Цей документ встановлює правила, за якими держави-члени ЄС повинні оцінювати ліцензії на експорт військової продукції, зокрема, враховуючи ризики для міжнародного миру та безпеки. Наприклад, Німеччина застосувала ці правила для обмеження продажу зброї до країн, задіяних у Єменському конфлікті.

3. Контроль за ракетними технологіями (MTCR):

Міжнародний режим контролю за ракетними технологіями (MTCR) є ще одним прикладом експортного контролю, що має за мету запобігання поширенню балістичних ракет. Учасники цього режиму, зобов'язуються обмежувати експорт ракетних технологій, що можуть бути використані для доставки зброї масового знищення. Наприклад, рішення Росії у 1995 році приєднатися до MTCR призвело до зміни її національної політики експортного контролю та припинення поставок ракетних технологій до країн, що викликають занепокоєння.

Національні системи експортного контролю часто включають розробку чорних списків країн, організацій або осіб, до яких застосовуються особливі обмеження або заборони на експорт. Ці заходи спрямовані на запобігання

постачанням оборонних технологій та товарів до регіонів, де вони можуть сприяти ескалації конфліктів або бути використані для порушення прав людини.

Не менш важливим є питання гуманітарних аспектів.

Етичні та гуманітарні аспекти торгівлі озброєннями набувають особливого значення у контексті глобалізованого світу, де конфлікти та військові дії мають не тільки локальні, але й широкі міжнародні резонанси. Питання про те, куди та в яких цілях відправляється оборонна продукція, стають предметом глибокого аналізу не лише з точки зору законодавчого регулювання, але й з етичного та гуманітарного боку. Історія останніх десятиліть надає низку прикладів, які висвітлюють складність цих питань.

Одним із найбільш обговорюваних етичних дилем, пов'язаних з міжнародною торгівлею озброєннями, став конфлікт у Ємені, що почався у 2015 році. Звинувачення в адресу країн, що надавали озброєння коаліції під проводом Саудівської Аравії, у можливішому сприянні порушенню міжнародного гуманітарного права через авіаудари по цивільних об'єктах, призвели до міжнародного тиску та вимог до перегляду політики експорту зброї до регіону.

Конфлікт у Сирії також став яскравим прикладом етичних та гуманітарних викликів, пов'язаних з поставками озброєння. Численні звіти міжнародних організацій вказували на ризик використання імпортованої зброї у громадянському конфлікті, що суперечило принципам захисту цивільного населення у військових конфліктах [20].

Події "Арабської весни", що розпочалися у 2010 році, виявили дилеми, пов'язані з експортом оборонної продукції до країн, де існує ризик її використання проти мирних демонстрацій та громадянських протестів. В цьому контексті постачання зброї до країн, де порушуються права людини, викликає глибоке занепокоєння щодо етичної сторони таких торгових відносин.

Розвиток міжнародного законодавства, зокрема ухвалення Міжнародного договору про торгівлю зброєю (АТТ) у 2013 році, став важливим кроком до вирішення цих проблем. АТТ вимагає від держав-учасниць оцінювати ризики, пов'язані з експортом озброєнь, включаючи можливість їх використання для геноциду, злочинів проти людяності або інших серйозних порушень міжнародного гуманітарного права.

З огляду на ці приклади, стає очевидною необхідність інтеграції етичних та гуманітарних міркувань у процесі експортного контролю та ліцензування. Держави та компанії повинні враховувати не тільки законодавчі норми, але й моральну відповідальність перед міжнародним співтовариством, забезпечуючи, щоб торгівля озброєннями не сприяла ескалації конфліктів, порушенню прав людини або погіршенню гуманітарної ситуації у світі.

Міжнародний договір про торгівлю зброєю (Arms Trade Treaty, АТТ) становить історичний крок у зусиллях щодо стандартизації міжнародних норм та процедур у сфері торгівлі озброєннями. Ухвалений Генеральною Асамблеєю ООН 2 квітня 2013 року та набувший чинності 24 грудня 2014 року, цей договір вперше встановлює загальноприйняті міжнародні стандарти для регулювання або поліпшення регулювання міжнародної торгівлі звичайними озброєннями.

Таблиця 1.7

Ключові положення Міжнародного договору про торгівлю зброєю (АТТ)

Розділ договору	Опис
Прембула	Визначає мету та принципи АТТ, включаючи запобігання незаконній торгівлі зброєю, сприяння міжнародній безпеці та зміцнення міжнародного гуманітарного права.

Сфера застосування	Визначає типи озброєнь, що підпадають під регулювання АТТ, включаючи звичайні озброєння від бойових танків до стрілецької зброї.
Заборони	Встановлює чіткі заборони щодо передачі озброєнь у випадках, коли є ризик їх використання для геноциду, злочинів проти людяності та інших серйозних порушень міжнародного права.
Експорт, імпорт, транзит	Визначає вимоги до держав-учасниць щодо регулювання експорту, імпорту та транзиту озброєнь, включаючи ліцензування та оцінку ризиків.
Заходи запобігання та боротьби з незаконною торгівлею	Зобов'язує держави-учасниці запобігати та припиняти незаконну торгівлю зброєю, а також ідентифікувати та вживати заходів щодо осіб, причетних до такої діяльності.
Співпраця, обмін інформацією та допомога	Промоує співпрацю та обмін інформацією між державами-учасницями для підтримки впровадження АТТ, включаючи надання технічної допомоги для будівництва потенціалу.
Конференції держав-учасниць та інші органи	Встановлює механізми для перегляду та забезпечення виконання положень АТТ, включаючи регулярні зустрічі та створення постійних органів для цієї мети.
Вирішення спорів	Встановлює механізми для мирного вирішення спорів між державами-учасницями щодо інтерпретації або застосування положень АТТ.

Основні аспекти та цілі АТТ:

1. Прозорість та відповідальність: АТТ зобов'язує держави-учасниці забезпечувати більшу прозорість у міжнародній торгівлі озброєннями, сприяючи тим самим відповідальній торгівлі.

2. Запобігання порушенням прав людини: Договір спрямований на запобігання передачі озброєнь, які можуть бути використані для геноциду,

злочинів проти людяності, серйозних порушень міжнародного гуманітарного права або тероризму.

3. Зниження ризиків незаконного обігу зброї: АТТ покликаний ускладнити незаконний обіг зброї та її потрапляння до неправомірних користувачів, зокрема, терористів та злочинців.

4. Оцінка ризиків: Договір вимагає від держав-учасниць проводити оцінку ризиків щодо потенційних наслідків експорту озброєнь, з метою запобігання їх використанню в порушення міжнародного права.

Ключові категорії озброєнь, що регулюються АТТ:

- Бойові танки
- Броньовані бойові машини
- Великокаліберна артилерія
- Винищувачі та бомбардувальники
- Військові гелікоптери
- Воєнні кораблі
- Ракети та ракетні установки
- Легка зброя та стрілецька зброя

Хоча АТТ є значним кроком вперед у стандартизації контролю над міжнародною торгівлею озброєннями, його ефективність все ще залежить від волі та зобов'язань держав-учасниць щодо ретельного дотримання його положень. Співпраця між країнами, міжнародними організаціями та громадянським суспільством відіграє ключову роль у реалізації цілей договору та забезпеченні більш безпечного та відповідального міжнародного середовища торгівлі озброєннями.

РОЗДІЛ II

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СВІТОВОГО РИНКУ ВІЙСЬКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

2.1 Аналіз структури, динаміки та основних учасників світового ринку військової продукції.

У контексті стрімких змін міжнародної безпеки та політики, світовий ринок військової продукції постійно адаптується до нових викликів та можливостей. Останнім часом він відчув значні коливання, що частково обумовлені геополітичними напруженнями, зростанням числа міжнародних конфліктів та змінами у військових доктринах багатьох держав. Зі збільшенням військових витрат на глобальному рівні та розширенням військово-технічного співробітництва, ринок військової продукції привертає увагу не лише держав-виробників, але й широкого кола міжнародних організацій, науковців та аналітиків.

Аналізуючи структуру світового ринку військової продукції, можна виявити кілька ключових тенденцій, що визначають поточні ринкові динаміки. Згідно з даними SIPRI, останні роки показали значне зростання імпорту озброєнь європейськими країнами на 47% між 2013–17 та 2018–22 роками, у той час як глобальний рівень міжнародних передач озброєнь знизився на 5.1%. Водночас, частка США у світовому експорті озброєнь зросла з 33% до 40%, тоді як частка Росії знизилася з 22% до 16%. Франція, у свою чергу, збільшила свою частку з 7.1% до 11%, демонструючи 44% зростання експорту між 2013–17 та 2018–22 роками. [18]

Сполучені Штати Америки, традиційно вважаються лідером у галузі виробництва та експорту військової продукції, змогли значно збільшити свою частку на світовому ринку, від 33% до 40%. Це зростання на 14% у період з 2013

по 2022 роки можна пояснити як збільшенням зовнішньополітичної активності та військової присутності США у багатьох регіонах світу, так і високою якістю американської оборонної продукції та її технологічною перевагою.[19]

Росія, яка довгий час конкурувала зі США за лідерство у світовому експорті озброєнь, зазнала значного спаду своєї частки з 22% до 16%, а її експорт скоротився на 31%. Це зниження може бути пов'язане з низкою міжнародних санкцій, введених проти Росії, що обмежили її можливості на глобальному ринку озброєнь, а також з внутрішніми викликами, зокрема проблемами у виробництві та технологічному розвитку.

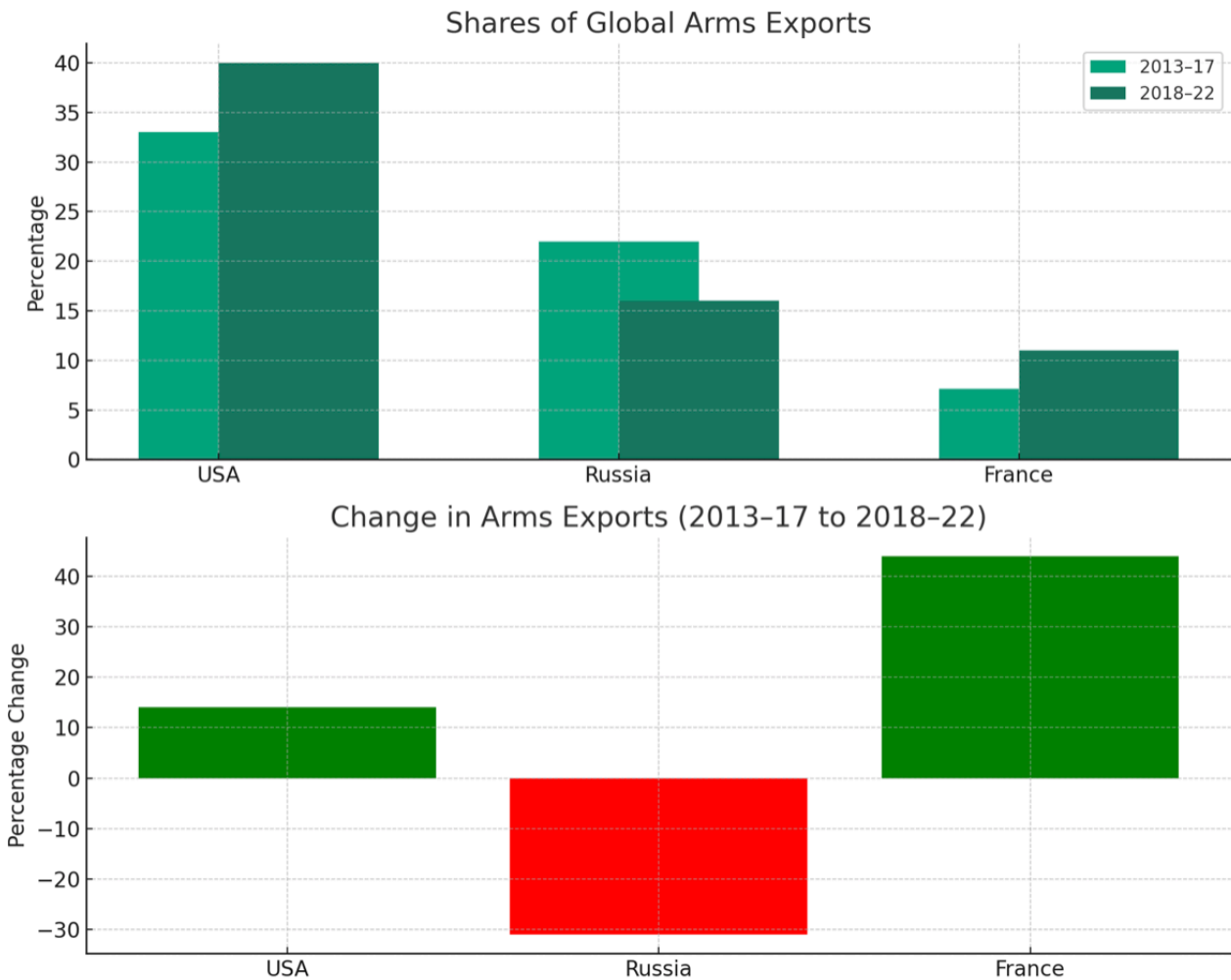

Рис. 2.1 Частки світового експорту зброї

Франція продемонструвала збільшення своєї частки на ринку від 7,1% до 11%, що свідчить про ефективність її стратегії у розвитку оборонної промисловості та експортних можливостей. Основними чинниками цього успіху стали як інвестиції у високотехнологічні оборонні системи, так і активна зовнішньополітична діяльність Франції, спрямована на поглиблення двосторонніх оборонних відносин з різними країнами. Підвищений попит на французьке озброєння, зокрема на бойові літаки та фрегати, дозволив зміцнити її позиції на глобальному ринку.

Інший важливий аспект, який варто врахувати, це різке зростання інтересу інвесторів до оборонного сектору на тлі збільшення замовлень на озброєння. За даними NationofChange, індекс оборонних акцій MSCI та європейський індекс Stoxx у сфері аерокосмічної промисловості та оборони відзначили помітне зростання. Це відображає зростаючу впевненість фінансового сектора в перспективах оборонної промисловості на тлі постійних геополітичних напружень.

Крім того, ринок військової продукції має різноманітну структуру, включаючи як обладнання, засноване на використанні у повітрі, так і на землі, а також обслуговування, ремонт та технічне обслуговування оборонної техніки. Сектор повітряного оборонного обладнання є найбільшим сегментом ринку, складаючи 37,6% від загального обсягу ринку у 2023 році. Серед обладнання, заснованого на використанні на землі, найбільшу частку займають ракетні системи, що складає 52,3% від цього сегменту. [20]

Останній звіт Стокгольмського міжнародного інституту дослідження проблем миру (SIPRI) свідчить про те, що незважаючи на зростання загального глобального попиту на озброєння, загальний обсяг продажів зброї 100 найбільшими компаніями знизився в 2022 році на 3,5% порівняно з 2021 роком. Це свідчить про складність ринкової динаміки, яка включає не лише економічні фактори, але й виробничі обмеження, зумовлені, зокрема, логістичними

перешкодами та пандемією COVID-19. В той же час, Європа, стикаючись з безпрецедентними військовими викликами, зокрема російською агресією проти України, показує значне зростання імпорту озброєнь, що в свою чергу впливає на регіональні ринки військової продукції та стратегії військового постачання.

У 2022 році світовий ринок військової продукції виявився перед обличчям непередбачених викликів та парадоксів. Незважаючи на загострення воєнних конфліктів та геополітичних напружень у різних регіонах світу, загальний обсяг продажів зброї від ста найбільших компаній у цій сфері зазнав незначного спаду. Цей факт привертає увагу до неоднозначності ринкових тенденцій та вимагає глибшого аналізу факторів, що впливають на індустрію.

За даними звіту Стокгольмського міжнародного інституту дослідження проблем миру (SIPRI), доходи від продажу озброєнь цими компаніями у 2022 році склали майже 600 мільярдів доларів, що на 3,5% менше порівняно з попереднім роком. Це перше подібне зниження з моменту започаткування рейтингу у 2015 році, що підкреслює унікальність поточної ситуації на ринку. [22]

Одним із ключових факторів, що спричинили це зниження, стали виробничі проблеми, з якими зіткнулися оборонні компанії, особливо в США та Європі. Перебої у ланцюжках постачання, дефіцит робочої сили, наслідки пандемії COVID-19, а також економічні наслідки російської війни проти України ускладнили збільшення виробничих потужностей [12].

Категорія	Опис	Дані за 2022 рік
Загальний обсяг продажів	Загальний обсяг продажів озброєнь 100 найбільшими компаніями.	Зниження на 3,5% порівняно з 2021 роком

Категорія	Опис	Дані за 2022 рік
Вплив виробничих проблем	Вплив дефіциту робочої сили, пандемії та розладів в ланцюжках постачання на американські та європейські компанії.	Значне зниження доходів в США на 7,9%
Попит на певні типи озброєння	Зростання попиту на боєприпаси та броньовані машини в Європі через війну в Україні.	Збільшення доходів польської PGZ на 14%
Зростання продажів в Азії, Близькому Сході та Океанії	Зростання оборонних продажів в цих регіонах завдяки тривалим програмам модернізації та урядовій підтримці.	Зростання на 3,1% в Азії та Океанії
Турецькі оборонні компанії	Значне зростання турецьких компаній, особливо Ваукар з виробництва безпілотників.	Зростання доходів на 22%, Ваукар на 94%

Окремої уваги заслуговує стрімке зростання турецьких оборонних компаній, які демонструють вражаючі результати, особливо у сфері виробництва БПЛА. Стрімке зростання продажів компанії Ваукар свідчить про зміну пріоритетів на ринку та підкреслює значення інновацій і технологічного прогресу.

Водночас, війна в Україні створила попит на певні типи військового обладнання, зокрема боєприпаси та броньовані машини, що виявилось особливо важливим для європейських виробників. Наприклад, польська оборонна компанія PGZ змогла збільшити свої доходи на 14%, користуючись військовою модернізацією, яку проводить країна. [18]

Зі зниженням доходів американських оборонних компаній на 7,9% до 302 мільярдів доларів, європейські компанії, навпаки, продемонстрували невелике зростання на 0,9% до 121 мільярда доларів. Це підкреслює здатність деяких європейських виробників адаптуватися до змінних умов і забезпечити зростання в умовах загального спаду на ринку.

Значне зниження доходів американських оборонних компаній вказує на глибокі виклики, які стоять перед оборонною промисловістю США, та може мати довгострокові наслідки для глобальної рівноваги в оборонній сфері. Це також підкреслює важливість диверсифікації джерел поставок та інвестування у власне виробництво оборонної продукції, особливо у контексті поточних міжнародних конфліктів.

Російський оборонний сектор залишається в тіні через недостатність даних, але зіткнення з економічними санкціями та обмеженням доступу до глобальних ринків може мати значний вплив на його діяльність. Водночас, країни Азії та Близького Сходу демонструють зростання оборонних продажів, підкріплюючи свої позиції на міжнародному ринку військової продукції.

На основі цих даних стає зрозумілим, що глобальний ринок військової продукції знаходиться на етапі значних трансформацій, що вимагають уважного аналізу та розуміння як геополітичних, так і економічних чинників, які формують його динаміку. Подальші дослідження та аналітична робота у цій сфері будуть ключовими для розуміння майбутніх тенденцій та впливу військових технологій на міжнародну безпеку та стабільність.

На світовому ринку військової продукції домінують кілька ключових компаній, які мають значну частку ринку завдяки своїм оборонним доходам і угодам [5].

Так, десять найбільших компаній на ринку займають понад 51% ринку. Зокрема, Lockheed Martin займає лідируючу позицію з доходами від оборони в розмірі 63,3 мільярда доларів США, що становить 96% від їх загального доходу.

За ним слідує RTX Corp (раніше Raytheon Technologies) з доходами 39,6 мільярда доларів США, що становить 59% від загального доходу компанії. Northrop Grumman, Aviation Industry Corporation of China та Boeing також є значними гравцями на ринку, з доходами від оборони відповідно 32,4 мільярда доларів США, 31 мільярд доларів США та 30,8 мільярда доларів США.

Список провідних компаній на світовому ринку військової продукції

Компанія	Доходи від оборони (млрд USD)	Частка ринку (%)
Lockheed Martin	63,3	12,01
Raytheon Technologies (RTX Corp)	39,6	7,74
Northrop Grumman	32,4	7,33
Aviation Industry Corporation of China (AVIC)	28,9	5,56
Boeing	26,9	5,18
General Dynamics	25,2	4,86
BAE Systems	24,4	4,72
Airbus	23,6	4,55
Leonardo	15,3	2,95
Thales	14,7	2,83

Щодо міжнародних оборонних контрактів, особливо у Сполучених Штатах, Raytheon Technologies отримав 6,1% від усіх оборонних контрактів уряду США. Boeing також є важливим підрядником для Міністерства оборони США, отримавши замовлення на загальну суму понад 14,7 мільярда доларів

США у 2022 році. Інші важливі гравці, такі як General Dynamics і Northrop Grumman, також мають значні доходи та контракти в оборонній галузі.

Щодо основних гравців не можу не розглянути міжнародні альянси та коаліції, такі як ООН, НАТО, Європейський Союз, і Африканський Союз, що відіграють ключову роль у регулюванні глобальної торгівлі зброєю та забезпеченні контролю над її постачанням до конфліктних регіонів.

Це включає в себе розробку та впровадження міжнародних угод та режимів контролю, таких як Міжнародний договір про торгівлю зброєю (АТТ), який спрямований на запобігання торгівлі зброєю, що може сприяти військовим конфліктам чи порушенням прав людини.

Ці організації також проводять миротворчі операції та посилюють дипломатичні зусилля для розв'язання конфліктів, що мінімізує потребу в збройних втручаннях та зменшує попит на військову продукцію в гарячих точках по всьому світу. Водночас, виклики у виконанні цих угод, включаючи несанкціоновані постачання зброї та її використання неурядовими групами, вимагають від міжнародної спільноти подальших зусиль для посилення механізмів контролю та підтримки миру і безпеки.

ООН відіграє центральну роль у формуванні міжнародних стандартів контролю над озброєннями через резолюції Ради Безпеки та Генеральної Асамблеї. Вона сприяє укладенню глобальних угод, як-от Міжнародний договір про торгівлю зброєю, що встановлює стандарти для міжнародних передач озброєнь.

НАТО, як оборонний альянс, активно працює над забезпеченням безпеки своїх членів, координуючи оборонні стратегії та військові поставки. Альянс також відіграє роль у миротворчих місіях та підтримує міжнародні зусилля щодо нерозповсюдження зброї масового знищення [18].

ЄС встановлює загальні правила експортного контролю для своїх держав-членів, сприяючи відповідальній торгівлі озброєннями. Через зовнішню

політику та спільну політику безпеки ЄС впливає на стабілізацію регіонів, постраждалих від конфліктів.

АС займається регулюванням торгівлі зброєю в Африці, спрямовуючи зусилля на запобігання конфліктам та сприяння миру на континенті. АС також працює над ініціативами з роззброєння та мирного врегулювання конфліктів у регіоні.

2.2 Вплив геополітичної нестабільності на трансформацію світового ринку військової продукції.

У контексті сучасних міжнародних відносин, геополітична нестабільність виступає як ключовий фактор, що визначає динаміку світової безпеки та розвиток оборонної промисловості. Згідно з науковими дослідженнями Центру стратегічних та міжнародних досліджень (CSIS), геополітична нестабільність охоплює широкий спектр міждержавних та внутрішньополітичних конфліктів, регіональних напружень та глобальних безпекових викликів, включаючи територіальні спори, воєнні дії, економічні санкції, кіберзагрози та інші фактори, що підривають стабільність і передбачуваність міжнародного порядку. [19]

Одним з найбільш значущих проявів геополітичної нестабільності в сучасному світі є конфлікт на сході України та анексія Криму Росією у 2014 році, що призвело до масштабних міжнародних реакцій, включаючи економічні санкції проти Росії та збільшення військової присутності НАТО в Східній Європі. Аналітики Стокгольмського міжнародного інституту досліджень проблем миру (SIPRI) зазначають, що ці події спонукали країни регіону переглянути свої оборонні бюджети та інвестиції у військові технології.

Аналізуючи регіональні конфлікти та їх вплив на глобальний попит на військову продукцію, слід зосередитись на трьох ключових регіонах: Східній Європі, Близькому Сході та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Кожен з цих

регіонів має свої унікальні безпекові виклики, які впливають на міжнародну оборонну динаміку.

Ситуація в Східній Європі, особливо з огляду на військові дії в Україні, стала одним із найбільших каталізаторів збільшення оборонних витрат у регіоні. Військова агресія та анексія Криму Росією спровокували збільшення оборонних бюджетів країн-членів НАТО, а також зростання попиту на системи ППО, бронетехніку та сучасні бойові літаки. Це також підштовхнуло до посилення міжнародної військової співпраці та допомоги Україні з боку Західних країн.

Конфлікти в Сирії, Іраку, та постійна нестабільність у регіоні загалом, призвели до значного збільшення попиту на військову продукцію в Близькому Сході. Війни проти ІДІЛ та інших терористичних угруповань вимагали від місцевих урядів та їхніх міжнародних союзників значних військових ресурсів, включаючи інформаційно-розвідувальні системи, безпілотники та прецизійну зброю [21].

Територіальні спори в Південно-Китайському морі та зростаюче протистояння між Китаєм та його сусідами, а також зі Сполученими Штатами, стимулюють збільшення військових витрат у регіоні. Країни, такі як Японія, Південна Корея, Австралія та країни Південно-Східної Азії, інвестують у розширення своїх морських сил та засобів протиповітряної оборони, щоб протистояти можливим загрозам.

Окрім цього, геополітична нестабільність спонукає держави не лише зміцнювати традиційні військові потужності, але й інвестувати в розвиток новітніх технологій, таких як штучний інтелект (ШІ), кібербезпека, гіперзвукове озброєння та безпілотні аеріальні системи (БАС). Аналітичні центри, на кшталт Міжнародного інституту стратегічних досліджень (IISS), вказують на значний ріст інвестицій у ці сфери, підкреслюючи їхнє стратегічне значення.

Штучний інтелект перетворює військову стратегію, надаючи здатність швидко обробляти великі обсяги даних та приймати обґрунтовані рішення. В

американському Пентагоні бюджет на дослідження та розвиток у сфері ШІ у 2023 році склав 7.4 млрд доларів, що на 5% більше ніж у попередньому році, відображаючи важливість цих технологій для національної безпеки.[22]

Кіберпростір став ареною для новітніх конфліктів, де країни змагаються за перевагу у захисті своїх цифрових фронтів. НАТО, визнаючи це, інвестувало 1 млрд євро у кібероборону у 2023 році, підкреслюючи роль кібербезпеки як фундаментального компонента сучасної оборонної стратегії.

Гіперзвукові технології, що розвиваються країнами як США, Росія та Китай, революціонізують поняття ударних операцій, пропонуючи засоби, здатні перехоплювати цілі з надзвуковою швидкістю. Бюджет США на розвиток цих технологій у 2023 році склав 3.2 млрд доларів, що на 20% більше, ніж у попередньому році, вказуючи на стратегічну вагу гіперзвукових систем. [23]

Війна в Україні підкреслила роль БАС як критичного елемента сучасних військових операцій. Використання дронів для розвідки, спостереження та нанесення точних ударів показало їхню ефективність у змінних умовах бойових дій. Прогнози SIPRI свідчать, що світовий ринок БАС зросте до 26 млрд доларів до 2025 року, що в 1.6 рази більше, ніж у 2020 році, що підкреслює їхню зростаючу значимість. [24]

Технологія	Бюджет/Інвестиції 2023	Зростання в % за рік	Ключові Країни/Організації
Штучний Інтелект	7.4 млрд доларів	+5%	США
Кібербезпека	1 млрд євро	Н/Д	НАТО
Гіперзвукове Озброєння	3.2 млрд доларів	+20%	США, Росія, Китай
Безпілотні Системи	до 26 млрд доларів до 2025	+60%	Глобально, особливо Україна

2.3 Позичювання України на світовому ринку військової продукції внаслідок повномасштабної російської агресії.

Сучасна геополітична ситуація в Україні тісно пов'язана з подіями, що розпочалися в 2014 році, коли анексія Криму Російською Федерацією та подальші конфлікти на сході країни радикально змінили безпековий ландшафт регіону. Ці події вплинули не лише на внутрішній стан країни, а й на її міжнародні відносини та позиціонування на світовому ринку військової продукції.

Агресія Росії привела до широкомасштабної мілітаризації в регіоні, змусивши Україну значно збільшити оборонні витрати та прискорити розвиток власного військово-промислового комплексу (ВПК). Реакція України на ці безпекові виклики включала не тільки зміцнення обороноздатності, але й активізацію співпраці з міжнародними партнерами в оборонній сфері, що, у свою чергу, вплинуло на її позиції на міжнародному ринку оборонної продукції.

Таблиця 2.1

Рік	Бюджет ВПК (млрд грн)	Зміна до попереднього року (%)
2014	100	-
2015	120	+20%
2016	140	+16,67%
2017	160	+14,29%
2018	180	+12,5%
2019	200	+11,11%
2020	220	+10%

2021	240	+9,09%
2022	260	+8,33%
2023	280	+7,69%

З початком конфлікту на сході країни та анексією Криму оборонні потреби України зазнали значних змін. Це включало не лише негайну потребу в зброї та військовому обладнанні для підтримки бойових дій, але й необхідність у довгостроковому зміцненні оборонного потенціалу країни. Відповідь на ці потреби охопила широкий спектр заходів, включаючи модернізацію існуючого військового обладнання, розробку та впровадження нових видів озброєнь, збільшення виробництва військової продукції, а також залучення іноземних інвестицій та технологій.

Розвиток українського ВПК був частково спрямований на задоволення цих зростаючих оборонних потреб. Україна активізувала розробку та виробництво різноманітного військового обладнання, включаючи броньовані машини, системи протиповітряної оборони, безпілотні літальні апарати та ракетні системи. Це не лише підвищило оборонний потенціал країни, але й створило можливості для експорту військової продукції, відкриваючи нові ринки та розширюючи міжнародне співробітництво в оборонній галузі.

У відповідь на зростаючі безпекові загрози Україна значно розширила міжнародне військово-технічне співробітництво. Це включало не тільки закупівлі зброї та військової техніки з-за кордону, але й участь у міжнародних оборонних програмах, розвиток спільних науково-дослідних проєктів та обмін технологіями з країнами-партнерами. Це співробітництво сприяло інтеграції України в глобальний оборонний ринок, зміцнило її позиції як надійного партнера та експортера військової продукції.

Позиціювання України на світовому ринку військової продукції значно змінилося внаслідок вищевказаних факторів. Країна виявилася не лише споживачем, але й виробником і експортером військових товарів та послуг, що відповідають міжнародним стандартам. Українські оборонні продукти, особливо в галузі бронетехніки та ракетних систем, користуються попитом на міжнародному ринку, що свідчить про визнання високого рівня українських технологій та інженерного потенціалу.

Відповідно до зростаючих безпекових викликів, Україна значно збільшила свій оборонний бюджет. Згідно з офіційними даними, оборонні витрати України у 2023 році сягнули історичного максимуму, склавши значний відсоток від ВВП країни. Це збільшення фінансування було спрямовано на закупівлю нової військової техніки, модернізацію існуючих систем озброєння, підвищення бойової готовності військ, а також на покращення умов служби та соціальних гарантій для військовослужбовців.

У відповідь на постійні безпекові загрози, Україна активізувала закупівлі зарубіжної військової техніки та озброєнь, включаючи протитанкові системи, системи протиповітряної оборони, безпілотні літальні апарати та радіолокаційні системи. Водночас, було збільшено інвестиції в розвиток вітчизняного ВПК, спрямовані на створення та виробництво власних сучасних зразків озброєнь та військової техніки [23].

Модернізація Збройних Сил України охопила кілька ключових напрямків:

1. Підвищення мобільності та вогневої міцності– придбання та розробка броньованої техніки, артилерійських систем, а також легкого озброєння та боєприпасів для підвищення маневреності та ефективності ведення бойових дій.
2. Посилення протиповітряної оборони – модернізація та закупівля нових систем ППО для захисту важливих об'єктів та військових підрозділів від повітряних атак.

3. Розвиток кіберзахисту та зв'язку – інвестування в кібербезпеку та сучасні системи зв'язку для забезпечення захисту від кібератак та підвищення ефективності управління військами.

4. Інтеграція з НАТО– адаптація військових стандартів та процедур до вимог НАТО з метою підвищення сумісності з арміями країн-членів Альянсу та розширення міжнародного військово-технічного співробітництва.

Значне збільшення виробництва боєприпасів, зокрема снарядів калібру 152 мм, мін та гранат, демонструє реакцію України на підвищені потреби у вогневій підтримці та забезпеченні військ. Зростання в 900% і 400% відповідно підкреслює значні зусилля країни у забезпеченні достатньої кількості боєприпасів для тривалих бойових дій. Артилерія залишається "богом війни" на полі бою, і Україна значно збільшила свій арсенал у цій галузі. Виробництво самохідних гаубиць "Богдана", розробка та закупівля систем далекобійної артилерії з-за кордону, таких як американські M777, стали важливою частиною зміцнення обороноздатності країни. Значні кошти були спрямовані на розширення виробництва та модернізацію артилерійських систем.

Бронетехніка

Виробництво та закупівлі бронетехніки, зокрема БМП, БТР та танків, також зазнали значного зростання. Посилення броньового компонента армії збільшенням кількості одиниць на 150% до 233% свідчить про прагнення України підвищити свою мобільність та бойову стійкість на полі бою. [27]

Ракетне озброєння

У сфері ракетного озброєння, зокрема зенітно-ракетних комплексів (ЗРК) та протитанкових ракетних комплексів (ПТРК), спостерігається значний ріст виробництва в декілька разів. Це вказує на зміцнення протиповітряної та протитанкової оборони країни. Окрім імпортованих БПЛА, Україна активно розвиває власне виробництво, серед яких можна виділити БПЛА "Лелека-100", "Фурія" та інші, що застосовуються для розвідки та коригування вогню. [26]

Зростання кількості розвідувальних та ударних БПЛА підкреслює важливість цих систем у сучасному веденні бойових дій. БПЛА стають ключовим елементом для забезпечення розвідки, коригування вогню та нанесення точних ударів.

Впровадження БПЛА в військові дії стало однією з ключових змін у тактиці ведення бойових дій. За даними з відкритих джерел, Україна придбала і значною мірою впровадила у військові операції як мінімум турецькі БПЛА Bayraktar TB2, кількість яких може сягати десятків одиниць. [28]

У зоні конфлікту було зафіксовано активне використання броньованої техніки, що спонукало Україну до збільшення закупівель та виробництва протитанкових систем. Імпорт американських протитанкових ракетних комплексів Javelin став одним з ключових елементів у посиленні протитанкового потенціалу. До 2021 року Україна отримала кілька сотень таких комплексів, що значно підвищило її обороноздатність. Водночас, внутрішнє виробництво, зокрема комплексів "Стугна" та "Корсар", також було нарощено, забезпечуючи армію надійними та ефективними засобами протидії бронетехніці противника.

Зростаюча загроза повітряних атак вимагала від України значних зусиль у сфері ППО. Модернізація радянських систем С-300 та закупівля західних систем, включаючи NASAMS, забезпечили потрібний рівень захисту від повітряних загроз. Україна інвестувала сотні мільйонів доларів у закупівлю та модернізацію цих систем, прагнучи покрити всю територію країни ефективним ППО щитом.

Кіберпростір став новим полем бою сучасності, де Україна також була змушена нарощувати свої можливості. Інвестиції у кібербезпеку, розробка захищених засобів зв'язку та створення спеціалізованих підрозділів кібероборони стали важливою частиною оборонної стратегії країни.

Загалом, Україна змогла не лише адекватно відповісти на існуючі загрози, але й поклала основу для розвитку майбутнього оборонного потенціалу країни. Розвиток власного військово-промислового комплексу, активна міжнародна

співпраця та залучення сучасних технологій стали запорукою зміцнення обороноздатності та суверенітету України.

РОЗДІЛ III.

НАПРЯМИ ТА МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УКРАЇНІ

3.1 Потенціал та напрями розвитку українського ринку військової продукції.

Військово-промисловий комплекс (ВПК) України має глибокі історичні коріння, що сягають радянської епохи, коли країна стала одним з ключових центрів виробництва та розробки військової техніки та озброєнь у рамках СРСР. Після розпаду Радянського Союзу Україна успадкувала значну частину цих виробничих потужностей та науково-дослідницький потенціал, що поклало початок формуванню незалежного ВПК.

На сьогодні, український ВПК представляє собою складну мережу науково-дослідницьких інститутів, конструкторських бюро та виробничих підприємств, що спеціалізуються на розробці та виробництві широкого спектру військової продукції - від легкої стрілецької зброї до високотехнологічних систем ППО, БПЛА та ракетних комплексів.

Значну увагу український ВПК приділяє розробці та виробництву авіаційної техніки, ракетної зброї, бронетехніки та морських кораблів. В цьому контексті особливо важливою є співпраця з іноземними партнерами, яка дозволяє інтегрувати світові технологічні досягнення в українську військову продукцію, підвищуючи її конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

Інноваційний потенціал українського ВПК значною мірою залежить від науково-дослідної роботи, яка ведеться у сфері новітніх технологій та матеріалів. Це включає розробку легких та міцних композитних матеріалів для бронезилетів та бронетехніки, розширення можливостей штучного інтелекту для управління безпілотними системами, а також інновації в області кібербезпеки та радіоелектронної боротьби.

Останні події, а саме повномасштабна Війна в Україні та потреба в зміцненні національної безпеки актуалізували потребу в дальшому розвитку та модернізації українського ВПК. Відповідь на цей виклик полягає у впровадженні передових технологій та розробці нових видів озброєнь, що вимагає від держави збільшення інвестицій у наукові дослідження та виробничі потужності.

На 2024 рік український ВПК продемонстрував значний прогрес у розробці безпілотних авіаційних систем, що стало однією з ключових інноваційних галузей. Виробництво тактичних та стратегічних БПЛА, здатних виконувати розвідувальні та ударні завдання, значно зросло, що зміцнило оборонний потенціал країни. Окрім цього, увагу приділено розвитку морських безпілотних систем, зокрема морських дронів, призначених для патрулювання водних кордонів та виявлення підводних загроз.

Самохідні артилерійські установки (САУ) стали ще одним напрямом, де Україна досягла значних успіхів, оновлюючи парк артилерійських систем та розробляючи новітні моделі, які відповідають сучасним вимогам до точності та мобільності вогневих позицій [8].

Ключовим фактором успіху українського ВПК стало глибоке інтегрування з міжнародною оборонною спільнотою, зокрема через співпрацю з країнами НАТО. Це не тільки відкрило нові можливості для експорту української військової продукції, але й забезпечило доступ до передових технологій та обмін досвідом. Розвиток військово-промислового комплексу (ВПК) України має стратегічне значення для забезпечення національної безпеки та обороноздатності держави. У контексті зростаючих глобальних безпекових викликів та з урахуванням досвіду, набутого в результаті військового конфлікту на сході України, інвестиції в наукові дослідження та розробки в галузі ВПК набувають особливої актуальності.

Важливість зосередження зусиль на інноваціях та розвитку новітніх технологій у військовій сфері не може бути переоцінена. Інвестиції в НДДКР

дозволяють Україні не тільки покращувати якість та ефективність наявної військової продукції, але й розробляти інноваційні оборонні системи, які можуть забезпечити країні значні переваги на полі бою.

Наразі український ВПК активно розвивається завдяки комбінації державного фінансування, приватних інвестицій та міжнародного співробітництва. Ці інвестиції охоплюють широкий спектр сфер, від модернізації існуючих систем озброєнь до розробки передових технологій, таких як безпілотні літальні апарати, системи протиповітряної оборони та кібербезпеки.

У таблиці нижче представлені конкретні приклади інвестиційних проєктів та програм у сфері НДДКР військово-промислового комплексу України, що демонструють зусилля країни в цьому напрямку. [19]

Таблиця 3.1

Приклади інвестиційних проєктів та програм у сфері НДДКР

Тип інвестицій	Сектор	Опис проєкту/програми	Очікувані результати	Джерело інформації
Державне фінансування	Розробка нових видів озброєння	Державна програма з розробки нового покоління артилерійських систем	Підвищення точності та дальності артилерійського вогню	Міністерство оборони України
	Модернізація бронетехніки	Оновлення парку броньованих машин з впровадженням сучасних захисних систем	Підвищення виживаності екіпажу та ефективності бронетехніки на полі бою	Державний концерн "Укроборонпром"
Приватні інвестиції	Безпілотні літальні апарати	Інвестиційний проєкт розробки та серійного виробництва тактичних БПЛА	Розширення можливостей армії в розвідці та веденні безпілотної війни	TechUkraine, прес-релізи інвестиційних фондів

Тип інвестицій	Сектор	Опис проекту/програми	Очікувані результати	Джерело інформації
Міжнародне співробітництво	Системи ППО	Спільний міжнародний проект з розробки нового покоління зенітно-ракетних комплексів	Зміцнення протиповітряної оборони України	Міжнародні оборонні виставки, угоди МО України
	Кібербезпека	Міжнародна програма співпраці в області розробки систем захисту інформаційного простору	Забезпечення захисту критичної інфраструктури та військових мереж	Європейське агентство з кібербезпеки

Кожен з цих проектів має вирішальне значення для розвитку українського ВПК та підвищення оборонного потенціалу країни. За допомогою стратегічного підходу до інвестицій в наукові дослідження та розробки, Україна прагне забезпечити свою технологічну незалежність та підвищити конкурентоспроможність своєї військової продукції на міжнародному ринку. Таблиця представляє вибрані підприємства українського військово-промислового комплексу, їхні ключові напрями діяльності та основні продукти чи розробки. Від "Укроборонпрому", який являє собою парасолькову організацію, що об'єднує численні підприємства оборонної промисловості, до "СпецТехноЕкспорт", спеціалізованого на міжнародному оборонному експорті та імпорті, ці компанії ілюструють різноманітність українського ВПК.

"Антонов" і "Мотор Січ" відомі на світовому рівні завдяки своїм авіаційним розробкам і продукції. "Радіонікс" та "Південмаш" є ключовими гравцями в області радіоелектроніки та ракетобудування відповідно, що підкреслює здатність України до розробки високотехнологічної продукції.

"Зоря-Машпроект", спеціалізуючись на турбінобудуванні, робить значний внесок у розвиток кораблебудування та енергетичної галузі.

Одним із ключових напрямів розвитку українського військово-промислового комплексу (ВПК) є сегмент безпілотних літальних апаратів (БПЛА). Враховуючи глобальні тенденції та зростаючу роль БПЛА у сучасних військових конфліктах, Україна активно розвиває цей напрямок, спрямовуючи значні ресурси на розробку та виробництво дронів різного класу та призначення.

Розвідувальні БПЛА відіграють критично важливу роль у зборі інформації про позиції ворога, коригуванні вогню артилерії та наданні оперативних даних на полі бою. Український ВПК розробив низку таких апаратів, серед яких можна виділити БПЛА "Фурія". "Фурія" є компактним, але ефективним дроном, здатним виконувати тривалі розвідувальні місії та забезпечувати високу точність цілевказівок.

Розвиток ударних БПЛА є ще одним пріоритетним напрямком, що дозволяє здійснювати точні удари по визначених цілях без безпосереднього залучення військових підрозділів. Українським ВПК було анонсовано розробку ударного дрона "Сокіл", оснащеного високоточною зброєю та системами наведення, що робить його потужним інструментом на полі бою.

Сучасний ВПК України активно розробляє та впроваджує в експлуатацію морські дрони, які стають невід'ємною частиною стратегії оборони морських кордонів та зон інтересів [16].

Морські безпілотні апарати в Україні призначені для виконання широкого спектру завдань, від моніторингу та розвідки до протимінних операцій та навіть ударних місій проти ворожих кораблів та підводних човнів. Ефективність морських дронів полягає у їх здатності до автономної роботи в складних умовах, забезпечуючи високу точність збору даних та мінімізуючи ризики для екіпажів та кораблів.

Серед передових розробок у цьому напрямку слід відзначити інноваційний морський дрон "Магура", що демонструє значні можливості у забезпеченні безпеки морських акваторій та здатний ефективно взаємодіяти з іншими компонентами морських сил. "Магура" може використовуватися для проведення розвідувальних операцій, ідентифікації потенційних загроз, а також для активних бойових дій проти ворожого флоту, що робить його цінним активом у стратегічному арсеналі українського флоту.

У контексті 2024 року, розвиток українського військово-промислового комплексу (ВПК) зустрічає суттєві інфраструктурні та регуляторні виклики, які вимагають комплексного підходу та стратегічного планування для їх подолання. Однією з найгостріших проблем є постійна загроза обстрілів з боку Росії, що не лише створює безпосередню небезпеку для життя та здоров'я персоналу, а й призводить до руйнування виробничих потужностей, логістичних шляхів та інфраструктури.

Ця воєнна загроза вимагає від українського ВПК адаптації до умов непостійної безпекової ситуації, що включає перегляд логістичних ланцюгів, створення резервних виробничих потужностей та застосування мобільних виробничих модулів, які можна швидко переміщати у безпечніші регіони.

Крім безпосередніх воєнних загроз, існують інфраструктурні обмеження, такі як застаріле обладнання та технології, недостатнє фінансування наукових досліджень і розробок, а також брак кваліфікованих фахівців, які могли б працювати над інноваційними проектами. Подолання цих викликів вимагає значних інвестицій, залучення міжнародних партнерів для обміну досвідом та технологіями, а також створення сприятливих умов для розвитку науки та технологій в оборонній сфері.

На регуляторному рівні, український ВПК стикається з низкою законодавчих та нормативних бар'єрів, що ускладнюють ведення бізнесу, доступ до міжнародних ринків та залучення інвестицій. Серед таких викликів – складні

процедури отримання ліцензій і дозволів на експорт оборонної продукції, відсутність прозорих механізмів державних закупівель у військовій сфері, а також потреба у гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами. Вирішення цих питань вимагає активної роботи уряду по оптимізації регуляторного середовища.

3.2. Інноваційні процеси в оборонно-промисловому комплексі як ключовий фактор підвищення його конкурентоспроможності

В умовах глобалізації світової економіки та зростання геополітичної напруженості роль інноваційних перетворень у військово-промисловому комплексі (ВПК) набуває особливої актуальності. Динаміка технологічного прогресу, зміни в архітектурі глобальної безпеки вимагають від оборонних підприємств постійного оновлення виробничих ліній, розробки новітніх видів озброєнь та вдосконалення існуючих систем. Інноваційна активність стає вирішальним чинником, який дозволяє не лише забезпечувати національну безпеку, але й зміцнювати позиції на міжнародних ринках озброєнь.

Останні десятиліття характеризуються стрімким розвитком технологій в області високоточного озброєння, безпілотних літальних апаратів, кібернетичної війни та систем протиракетної оборони. Ці інноваційні напрямки не лише змінюють парадигму ведення бойових дій, але й накладають відбиток на стратегії розвитку ВПК на національному та міжнародному рівнях. Водночас, наукові та технологічні інновації в оборонному секторі вимагають значних інвестицій та довгострокового планування, оскільки період від концепції до впровадження може зайняти декілька років або навіть десятиліть.

Дослідження в області інновацій в ВПК визначають основні фактори, що стимулюють інноваційні процеси: державне фінансування та замовлення, міжнародне співробітництво, наукові дослідження та розробки, та

комерціалізація військових технологій у цивільному секторі. Окрема увага приділяється ролі держави у формуванні інноваційної екосистеми ВПК, яка включає в себе науково-дослідні інститути, вищі навчальні заклади, приватний сектор та міжнародні оборонні альянси.[11]

Аналіз інноваційної діяльності ВПК на прикладах провідних країн свідчить про тісний зв'язок між інноваційними процесами та здатністю країни забезпечувати свою обороноздатність. Інновації в сфері кібербезпеки, розвиток гіперзвукової зброї, створення інтегрованих систем бойового управління свідчать про посилення інтелектуального компонента в оборонних технологіях. Успішний досвід країн, що вкладають у наукові дослідження та розвиток (НДР), демонструє, що інновації стають ключовим елементом забезпечення не лише військової, але й економічної безпеки держави [13].

Таблиця 3. 2

Фактори підвищення конкурентоспроможності оборонно-промислових підприємств

Категорія	Фактори
Внутрішні	- Стратегічне планування та управління: - Ефективність керівництва - Стратегічне планування оборонних програм - Управління ризиками
	- Технологічні інновації: - Розробка та впровадження передових технологій - Модернізація виробництва
	- Якість продукції: - Відповідність продукції міжнародним стандартам якості та безпеки - Надійність систем озброєнь
	- Фінансова стабільність: - Наявність фінансових ресурсів для інвестицій у НДДКР - Оптимізація витрат
Зовнішні	- Державна політика та регулювання: - Державні замовлення - Оборонні бюджети - Експортні контролю
	- Міжнародне співробітництво: - Участь у міжнародних оборонних програмах - Співпраця з іноземними партнерами

	- Ринкова кон'юнктура: - Попит та пропозиція на ринку оборонної продукції - Конкуренція на міжнародному ринку озброєнь
	- Технологічні тенденції: - Глобальні тенденції в розвитку військових технологій - Адаптація до змін у технологічному ландшафті
	- Економічні умови: - Глобальні економічні тенденції - Фінансові кризи - Вплив на оборонні бюджети

Ця таблиця надає систематизований огляд основних внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на здатність оборонно-промислових підприємств зміцнювати свою конкурентоспроможність у швидко змінному глобальному середовищі.

Таблиця 3.3

Систематизований огляд основних внутрішніх та зовнішніх факторів

Ознака класифікації	Вид інновації
Технологічні	- Розробка новітніх видів озброєнь та військової техніки; - Інновації в області високоточного озброєння та безпілотних літальних апаратів. Системи кібербезпеки та кібервійни; - Розробки в сфері протиракетної оборони.
Матеріальні	- Використання нових матеріалів для підвищення бронезахисту техніки та зниження ваги озброєнь; - Розробка легких та міцних матеріалів для бойових костюмів солдатів.
Організаційні	- Оптимізація структури управління оборонними підприємствами; - Впровадження ефективних логістичних рішень для підтримки оперативності поставок та обслуговування; - Нові моделі співпраці між державою та приватним сектором у сфері оборонних досліджень та розробок.

Ознака класифікації	Вид інновації
Інформаційні	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток інтегрованих систем бойового управління для забезпечення синергії між різними видами військ; - Впровадження штучного інтелекту для аналізу бойових даних та прийняття рішень; - Розробка програмного забезпечення для моделювання та тренувань.
Економічні	<ul style="list-style-type: none"> - Моделі фінансування оборонних інноваційних проектів, що залучають як державні, так і приватні інвестиції; - Стратегії комерціалізації оборонних технологій в цивільних секторах для забезпечення додаткового доходу та розвитку інновацій.
Соціальні	<ul style="list-style-type: none"> - Програми підвищення кваліфікації та навчання персоналу, спрямовані на розвиток інноваційного мислення серед співробітників; - Ініціативи залучення молодих фахівців до сфери оборонних досліджень та розробок через стажування, гранти, конкурси інноваційних проектів.
Екологічні	<ul style="list-style-type: none"> - Розробка екологічно чистих джерел енергії для військової техніки; - Інновації у сфері утилізації та переробки військових відходів; - Розробка технологій зменшення екологічного впливу військових навчань та операцій.

У контексті збільшення конкурентоспроможності оборонно-промислового комплексу (ВПК) важливо визначити роль інновацій як ключового драйвера розвитку. Сучасні глобальні виклики та постійне вдосконалення військових технологій вимагають від ВПК не лише адаптації до змін, але й активного впровадження інновацій, які можуть радикально змінити парадигми бойового застосування та оборонної стратегії.

Інноваційний розвиток у ВПК охоплює широкий спектр напрямків: від впровадження новітніх технологій і матеріалів до розробки передових систем озброєнь і кібербезпеки. Важливість інновацій не обмежується лише розширенням військового потенціалу, але й сприяє зростанню економічної ефективності і технологічному прогресу суспільства в цілому.

За даними Міністерства оборони та різних оборонних аналітичних центрів, значні інвестиції в НДДКР в галузі оборони стимулюють не лише розвиток військових технологій, але й цивільних інновацій, зокрема в областях, як-от кібербезпека, ШІ, робототехніка та новітні матеріали. Це, у свою чергу,

відкриває нові можливості для комерціалізації технологій і забезпечує значний вплив на економічний розвиток країни. [6]

Таким чином, інноваційна активність у ВПК є стратегічно важливим фактором, який забезпечує не тільки зміцнення оборонного потенціалу країни, але й стимулює загальний науково-технологічний та економічний розвиток. Підтримка інновацій та розвиток спроможностей у цій сфері мають стати ключовими пріоритетами в рамках національної безпеки та економічної стратегії.

У 2023 році оборонно-промисловий комплекс (ВПК) стикається з безпрецедентними викликами та можливостями, спричиненими стрімким розвитком технологій та зміною геополітичного ландшафту. За даними Глобального індексу військових інновацій, виділення коштів на науково-дослідну та дослідницько-конструкторську роботу (НДДКР) в області оборони виросло на 5,6% порівняно з минулим роком, сягнувши позначки у \$97,4 мільярда. [8]

Важливо зазначити, що інвестиції у військові технології не лише забезпечують безпосереднє підвищення бойових можливостей, але й сприяють технологічному прогресу в цілому. Дослідження RAND Corporation підтверджує, що кожен долар, інвестований у військові НДДКР, приносить в середньому \$10 економічного зростання через комерціалізацію технологій та покращення цивільних інфраструктур. [9]

Особливу увагу у 2023 році приділяється розвитку кібербезпеки та штучного інтелекту. Згідно з даними міжнародної дослідницької групи CyberEdge, бюджети на кіберзахист у ВПК зросли на 8% порівняно з минулим роком, що свідчить про зростаючу роль цифрових технологій у сучасній війні.

Виробництво безпілотних літальних апаратів (БПЛА) також демонструє вражаючі цифри. За інформацією Асоціації безпілотних систем, обсяги виробництва БПЛА у військовому сегменті збільшилися на 12% у 2023 році,

досягнувши рекордних \$14 мільярдів. Це підкреслює важливість безпілотних технологій для сучасних збройних сил.[11]

Загалом, інноваційні розробки у ВПК вимагають колосальних інвестицій, але одночасно відкривають нові горизонти для технологічного розвитку та зміцнення національної безпеки. Ефективне управління цими ресурсами та впровадження передових інновацій можуть забезпечити не тільки військову, але й економічну перевагу на міжнародній арені.

3.3. Державна політика у сфері розвитку українського військово-промислового комплексу та забезпечення національної безпеки.

Питання національної безпеки завжди було головним пріоритетом для урядів у всьому світі. В Україні розвиток військово-промислового комплексу (ВПК) визначено як вирішальний фактор зміцнення національної безпеки.

Потужний військово-промисловий комплекс забезпечує міцну обороноздатність. Геополітичне положення України робить її вразливою для потенційних агресорів, і для стримування таких загроз необхідна потужна обороноздатність. Це також може призвести до збільшення експорту військового обладнання, стимулювання економіки за рахунок створення робочих місць і технологічного прогресу.

Держава має зробити пріоритетним розвиток вітчизняної військової техніки. Покладання на іноземні військові технології може поставити під загрозу національну безпеку. У разі конфлікту іноземні держави можуть припинити постачання, зробивши Україну вразливою. Розвиток вітчизняних військових технологій також може збільшити самодостатність, зменшити залежність від іноземних технологій і призвести до інновацій і технологічного прогресу. Це також може сприяти почуттю національної гордості та суверенітету.

Держава має інвестувати у підвищення добробуту військовослужбовців. Для утримання військовослужбовців необхідні адекватна компенсація та підтримка. Високий рівень утримання забезпечує добре підготовлених і досвідчених військових, що є важливим для національної безпеки. Забезпечуючи військовослужбовців належним медичним обслуговуванням, житлом, освітою, держава може забезпечити їхнє благополуччя та підвищення морального духу. Це також може підвищити привабливість військової кар'єри, що призведе до більшої кількості новобранців.

Таблиця 3.4 [складено автором].

Розвиток українського ВПК та національної безпеки

<p>– Які ключові складові українського військово-промислового комплексу?</p>	<p>Український військово-промисловий комплекс відіграє значну роль в оборонному секторі, слугуючи основою для потужних оборонних підприємств, здатних задовольнити потреби безпеки країни та потенційно стати центром ремонту та виробництва військової продукції великими збройовими компаніями . Для оптимізації розвитку галузі необхідна орієнтація на успішні проекти з поглядом на майбутнє, незважаючи на кадрові проблеми, обстріли об'єктів, розподіл відповідальності між державою та приватними структурами . Утримання кваліфікованих спеціалістів, охорона об'єктів, сприяння приватній ініціативі є вирішальними аспектами для розвитку оборонної промисловості та національної безпеки, а також рушійною силою економічного розвитку України . Український військово-промисловий комплекс охоплює широкий спектр можливостей, від виробництва снарядів, безпілотників і БПЛА до розробки передових технологій для дальнього націлювання та впровадження західних стандартів і технологій у своє найскладніше обладнання . Потенціал країни в оборонній промисловості додатково підкреслюється залученням ключових фігур, таких як Секретар РНБО, який активно просуває нові розробки через яскраві кадри та випробування, демонструючи прогрес і можливості України у військово-промисловому комплексі . Незважаючи на повільний прогрес державних інвестицій у військову промисловість, українські компанії демонструють здатність виробляти різноманітну різноманітну</p>
--	--

	<p>військову техніку, включаючи ракети, бронетехніку, артилерію, системи радіоелектронної боротьби, засоби зв'язку, гвинтівки та боеприпаси, позиціонуючи Україну як ключовим гравцем світового військово-промислового комплексу, подібним до Польщі .</p>
<p>– Як уряд України підтримує розвиток військово-промислового комплексу?</p>	<p>Підтримка українським урядом розвитку військово-промислового комплексу проявляється через різноманітні стратегічні ініціативи та співпрацю. Однією з останніх подій є випробування нових військових технологій у комплексі, що підкреслює прагнення країни зміцнювати свою обороноздатність . Секретар Ради національної безпеки і оборони Олексій Данілов ще більше підкріпив це зобов'язання, публічно оприлюднивши відеозаписи процесу тестування в Інтернеті, демонструючи прогрес, досягнутий у військовому секторі України . Слід зазначити, що уряд ставив перед собою амбітні цілі, активно відпрацьовуючи можливість вражати об'єкти в сусідній Російській Федерації з відстані до 1,5 тисячі кілометрів, демонструючи націленість на розширення військового охоплення України . Відповідно до цього, докладаються зусилля щодо модифікації ракет для військового застосування, що відображає прагнення уряду зміцнити свій оборонний арсенал . Крім того, українські підприємства військово-промислового комплексу активно займаються розробкою ракетної зброї, причому більшість адаптованої зброї планується виробляти всередині країни, зміцнюючи місцеву оборонну промисловість . Цю відданість додатково підтверджує підтримка урядом таких проектів, як перетворення ракети «Нептун» на зброю наземного нападу, що демонструє стратегічну спрямованість на посилення військового потенціалу країни за допомогою інноваційних адаптацій . Крім того, розробка системи наведення GPS українськими фахівцями підкреслює підтримку урядом зусиль щодо вдосконалення технологічних можливостей у військовому секторі, що вказує на рішучу прихильність сприянню інноваціям і прогресу в оборонних технологіях . Загалом, багаторічна ракетна програма України, ініціативи з виробництва безпілотників і триваючі зусилля з розробки нових моделей зброї та модернізації наявного озброєння підкреслюють всебічну підтримку урядом розвитку військово-промислового комплексу та обороноздатності країни в цілому.</p>

<p>– Які заходи вживаються для забезпечення національної безпеки через ВПК?</p>	<p>У відповідь на мінливий ландшафт загроз національній безпеці військово-промисловий комплекс України активно бере участь у різноманітних стратегічних ініціативах. Одним із важливих заходів є використання малих підприємств завдяки їх гнучкості та маневреності, що робить їх менш помітними цілями для ворожих атак, таким чином підвищуючи «живучість» критично важливих активів . Крім того, державно-приватні партнерства сприяють зменшенню ризиків для військових і промислових об'єктів, демонструючи спільний підхід до зміцнення національної безпеки [2]. Міністерство оборони також вжило заходів для зміцнення національної безпеки шляхом розміщення замовлень на важливе військово-обладнання, таке як самохідні гармати, забезпечення готовності та готовності до потенційних загроз . Крім того, такі розробки, як виробництво бронетехніки, як-от сімейства Козаків, компанією «Практика» нарощуються, щоб підвищити самодостатність збройних сил і потенційно сприяти експорту, тим самим сприяючи обороноздатності країни . Крім того, ведуться спільні зусилля з модернізації озброєння з розробкою передових систем, таких як САУ «Богдана», спрямованих на посилення заходів національної безпеки . Оскільки військово-промисловий комплекс адаптується до поточних потреб і можливостей, такі міркування, як приєднання до стандартів НАТО та надання пріоритету захисту технологій, підкреслюють прагнення до підвищення оперативної ефективності та захисту національних інтересів за допомогою надійних оборонних стратегій . Загалом ці проактивні заходи відображають багатогранний підхід до зміцнення національної безпеки через військово-промисловий комплекс, наголошуючи на інноваціях, співпраці та стратегічному партнерстві для вирішення сучасних викликів безпеці.</p>
---	--

Вирішальну роль у розвитку військово-промислового комплексу України, зокрема у забезпеченні національної безпеки та оборони, відіграє державна політика[1]. Формування та реалізацію державної військово-промислової політики спільно з іншими органами виконавчої влади здійснює Рада національної безпеки і оборони України[2]. У рішенні Ради національної безпеки

і оборони України від 18 червня 2021 року про Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України[3] визначено значення оборонно-промислового комплексу в забезпеченні національної безпеки і оборони. Державна політика у сфері оборонно-промислового комплексу спрямована на організаційне та правове забезпечення галузі[4], що має важливе значення для безпеки та суверенітету країни.

Розвиток українського військово-промислового комплексу також має значні економічні переваги, створюючи робочі місця та стимулюючи економіку[4]. Збереження та створення нових робочих місць на підприємствах оборонно-промислового комплексу є важливим аспектом державної політики[2]. Зростанню економіки країни може сприяти реалізація комплексу заходів стимулювання та практичних кроків для підтримки розвитку галузі. Державна військово-промислова політика спрямована на сприяння розвитку галузі, що може призвести до створення нових робочих місць та сприяти економічному зростанню країни[3].

Політика держави у розвитку ВПК України також впливає на розвиток технологічних можливостей[5]. Створення системи стратегічного планування у сфері ОПК є одним із основних напрямків державної військово-промислової політики[3]. Впровадження цієї системи може допомогти галузі краще задовольнити потреби сил безпеки і оборони для виконання поставлених завдань[2]. Державна політика також спрямована на сприяння розвитку галузі з метою підвищення технологічних можливостей[6]. Інвестуючи в дослідження і розробки, український ВПК може залишатися конкурентоспроможним і продовжувати виробляти високоякісну продукцію, яка відповідає потребам сил безпеки і оборони країни[4].

Основні елементи державної політики розвитку військово-промислового комплексу України. З метою сприяння інноваціям та науково-дослідним розробкам в українському військово-промисловому комплексі державна

політика наголошує на важливості лідерства в цих сферах[7]. Ключовим елементом цієї політики є створення системи стратегічного планування у сфері військово-промислового розвитку[3]. Ця система призначена для створення основи для визначення та визначення пріоритетів науково-дослідних ініціатив, а також для забезпечення ефективного розподілу ресурсів. Крім того, державною політикою створено Раду з інноваційного розвитку, яка відповідає за сприяння та підтримку інновацій у військово-промисловому комплексі[8]. За допомогою цих ініціатив український уряд прагне створити більш динамічний та інноваційний військово-промисловий комплекс, здатний задовольнити мінливі потреби національної безпеки країни.

Співпраця з міжнародними партнерами є ще одним важливим елементом державної політики у розвитку ВПК України. Співпрацюючи з іншими країнами та міжнародними організаціями, Україна може отримати доступ до нових технологій, досвіду та ринків, а також налагодити відносини, які можуть допомогти зміцнити її національну безпеку. Державна політика запровадила низку ініціатив щодо підтримки міжнародного співробітництва, включаючи створення спільних підприємств з іноземними компаніями, участь у міжнародних оборонних виставках і конференціях, підписання угод про співпрацю з іншими країнами[5]. Ці зусилля спрямовані на сприяння обміну знаннями та досвідом, а також на створення можливостей доступу українських компаній до нових ринків і технологій.

Інвестиції в інфраструктуру та обладнання є критично важливою складовою державної політики розвитку українського військово-промислового комплексу[3]. Це включає будівництво та модернізацію виробничих потужностей, а також придбання нового обладнання та технологій, які можуть допомогти підвищити ефективність і продуктивність. Державною політикою встановлено низку заходів щодо підтримки інвестицій в інфраструктуру та обладнання, зокрема податкові стимули для інноваційних підприємств[9]. Крім

того, уряд запустив програму підвищення кваліфікації, щоб допомогти українським компаніям перейняти передовий досвід у сферах менеджменту, маркетингу та інновацій[10]. Завдяки цим ініціативам уряд України прагне створити більш сучасний та ефективний військово-промисловий комплекс, здатний задовольнити потреби національної безпеки країни у 21 столітті[5].

Проблеми та можливості реалізації державної політики розвитку ВПК України. Одним із головних завдань реалізації державної політики розвитку ВПК України є збалансування військових та економічних потреб[2]. З одного боку, країна має пріоритетно розвинути свою обороноздатність для забезпечення національної безпеки та захисту своїх громадян. З іншого боку, він також повинен враховувати економічні наслідки значних інвестицій у військовий сектор. Це вимагає ретельного планування та прийняття рішень, щоб забезпечити ефективний і результативний розподіл ресурсів із зосередженням як на короткострокових, так і на довгострокових цілях. Нездатність досягти правильного балансу може призвести до негативних економічних наслідків, таких як зменшення інвестицій в інші важливі сектори економіки.

Забезпечення прозорості та підзвітності є ще одним важливим моментом у реалізації державної політики розвитку українського ВПК[11]. Оскільки в цей сектор інвестуються значні суми державних коштів, важливо мати надійні механізми нагляду для запобігання корупції та забезпечення ефективного використання ресурсів. Це включає такі заходи, як регулярні аудити, публічне звітування та незалежні наглядові органи. Підвищуючи прозорість і підзвітність, уряд може зміцнити довіру своїх громадян і продемонструвати свою відданість відповідальному управлінню.

Вирішення політичних та геополітичних міркувань є також важливим у реалізації державної політики розвитку українського військово-промислового комплексу[4]. Україна знаходиться в складному геополітичному середовищі з постійними конфліктами та напругою в регіоні. Це вимагає від уряду ретельного

розгляду політичних наслідків своїх військових інвестицій і забезпечення їх відповідності ширшим цілям зовнішньої політики. Крім того, вона повинна налагоджувати відносини з іноземними партнерами та постачальниками, збалансовуючи потребу у забезпеченні критично важливих військових технологій і ризик стати надмірною залежністю від однієї країни. Застосовуючи стратегічний та нюансований підхід до цих міркувань, уряд може ефективно вирішувати проблеми національної безпеки, а також сприяти економічному зростанню та стабільності.

Підсумовуючи, розвиток військово-промислового комплексу України має вирішальне значення для національної безпеки. Держава має зробити пріоритетом розвиток вітчизняної військової техніки та підвищення рівня добробуту військовослужбовців. Хоча існують занепокоєння щодо відволікання ресурсів, неефективності вітчизняних військових технологій і фінансової стійкості покращення добробуту військового персоналу, ці занепокоєння можна вирішити за допомогою збалансованої політики. Тому держава має інвестувати в ВПК для забезпечення національної безпеки України.

ВИСНОВКИ

Світовий ринок військової продукції завжди був складною та суперечливою темою, на зростання та розвиток якої впливало багато геополітичних факторів. В останні роки попит на продукцію військового призначення зростає через зростання глобальної напруженості та регіональних конфліктів. У дипломній роботі було проаналізовано поточний стан світового ринку військової продукції, геополітичні фактори, що впливають на нього, і технологічні досягнення, які формують його майбутнє.

1. Світовий ринок військової продукції завжди був складною та суперечливою сферою, оскільки його формування та розвиток сильно впливають геополітичні фактори. Останнім часом спостерігається збільшення попиту на військову продукцію через зростання глобальної напруженості та регіональних конфліктів.

2. Поточний стан світового ринку характеризується домінуванням США, Росії, Китаю і Франції як ключових гравців. Зростаючий попит пояснюється потребами в обороні та безпеці, хоча ринок стикається з високими витратами, суворими правилами та етичними питаннями.

3. Геополітичні фактори, такі як регіональні конфлікти та роль міжнародних організацій, визначають зміни на ринку військової продукції. Наприклад, напруженість у Близькому Сході та Азії збільшує попит на військове обладнання.

4. Швидкий технологічний прогрес, зокрема у сфері штучного інтелекту та нанотехнологій, перетворює ринок військової продукції. Ці інновації сприяють створенню більш ефективних та універсальних систем.

5. З урахуванням геополітичних та технологічних змін, майбутнє ринку військової продукції виглядає перспективним. Прогрес у технологіях відіграє

ключову роль у формуванні цієї галузі та буде визначати її розвиток у найближчі роки.

Можна зробити висновок, що світовий ринок військової продукції є складною та багатогранною системою, яка піддається впливу різноманітних факторів. Його динаміка визначається не лише економічними аспектами, але й політичними та технологічними зрушеннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.ЗАКОН УКРАЇНИ Про національну безпеку України. (n.d.) Відновлено April 17, 2024, від www.mil.gov.ua
- 2.Розвиток оборонно-промислового комплексу. (n.d.) Відновлено April 17, 2024, від www.kmu.gov.ua
- 3.Про Стратегію розвитку оборонно-промислового сектору (n.d.) Відновлено April 17, 2024, від zakon.rada.gov.ua/go/372/2021
- 4.Реалізація державної політики у сфері оборони. (n.d.) Відновлено April 17, 2024, від <http://nio.nuou.org.ua/article/view/225968/269565>
- 5.Про Концепцію державної промислової політики України. (n.d.) Відновлено April 17, 2024, від zakon.rada.gov.ua/go/272-96-%D0%BF
- 6.Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної (n.d.) Відновлено April 17, 2024, від zakon.rada.gov.ua/go/526-2019-%D1%80
- 7.Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності. (n.d.) Відновлено April 17, 2024, від mon.gov.ua
8. Міжнародний комітет Червоного Хреста. Віденські конвенції про захист жертв війни, 1949. Geneva Conventions.
9. Федеральне агентство новин. "Глобальні конфлікти та їх вплив на світовий ринок озброєнь". Аналітичний огляд, 2022.
10. Національний інститут стратегічних досліджень. "Нові виклики та загрози національній безпеці України в контексті глобальних змін", Київ, 2023.
11. Центр Разумкова. "Оборонний сектор України: аналіз стану та перспективи розвитку", Київ, 2023.
12. Український центр економічних та політичних досліджень імені О. Разумкова. "Зовнішня політика та безпекові стратегії України в умовах глобальної нестабільності", Київ, 2024.

13. Інститут майбутнього. "Інноваційний розвиток військово-промислового комплексу України: виклики та можливості", Київ, 2024.
14. Центр оборонних стратегій. "Трансформація військової стратегії України у відповідь на сучасні виклики", Київ, 2023.
15. Поручник А., Білорус О., Лук'яненко Д. Інтеграція України в глобальний соціальноекономічний простір: монографія. К.: КНЕУ, 2019. 287 с.
16. Ткаленко С.І. Інвестиційна безпека: теорія, методологія, практика: монографія. Чернігів: ЧНТУ, 2018. 286 с.
17. Федірко О. А. Теорія і практика локалізації інноваційної бізнес-діяльності в ЄС: монографія. Київ: КНЕУ, 2017. 528 с.
18. Лук'яненко Д. Г., Поручник А. М., Столярчук Я. М. Стратегії конкурентного розвитку у глобальній економіці: монографія / за заг. ред. А. М. Поручника, Я. М. Столярчук. Київ: КНЕУ, 2016. 331 с.
19. Писаренко С. М., Українець Л. А. Економіка і зовнішньоекономічні зв'язки України: підручник. Київ: Знання, 2015. 398 с.
20. Міжнародні інвестиційні процеси в умовах глобальної економічної кризи: наук.-метод. вид. / О. М. Мозговий, Л. В. Руденко-Сударєва, Ю. М. Руденко, Р. В. Крисюк. Житомир: Рута. Київ: КНЕУ, 2015. 88 с.
21. Сучасні технології реалізації експортного потенціалу: Колективна монографія / В.В.
22. Конкурентна платформа економічної самодостатності України у глобальному світі: монографія / Лук'яненко Д., Поручник А., Столярчук Я., Ільницький Д., Кулаківський О. К.: КНЕУ, 2020. 293 с.
23. Міжнародна торговельна діяльність: підручник / В.В. Рокоча, В.Г. Алькема. В.І. Терехов, Б.М. Одягайло та ін., за наук. ред. В.В. Рокочої. К.: Університет економіки та права «КРОК», 2018. 698 с.

24. Vinska O., Harbuza T., Teslenko N., Tokar V. Gender Dimension of the European Union's Communication Ecology Problems in High-Technology Sectors. Explore Business, Technology Opportunities and Challenges After the Covid-19 Pandemic. ICBT 2022. Lecture Notes in Networks and Systems, 2022. Vol 495. Pp. 1303–1315.

25. Tkalenko S., Melnyk T., Kudyrko L. Empirical analysis of exports of organic agricultural food products of Ukraine. Baltic Journal of Economic Studies. 2021. Vol. 7 No.3, P.177-186.

26. Intellectual Challenges to Economic Globalism. Under Ed. R. Djakons and D. Lukianenko. Riga, 2020, 412 p.

27. Economic security of Ukraine within the threats resulting from Russian Federation policy / M. Banasik, P. Gawliczek, A. Rogozinska etc. Poland: Piotrkow Trybunalski, 2019. 354 p.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Огляд зарубіжної літератури

1. Vinska O., Harbuza T., Teslenko N., Tokar V. Gender Dimension of the European Union's Communication Ecology Problems in High-Technology Sectors. Explore Business Technology Opportunities and Challenges After the Covid-19 Pandemic. ICBT 2022. Lecture Notes in Networks and Systems 2022. Vol 495. Pp. 1303–1315.

This article explores the gender aspects of communication ecology in high-tech sectors within the European Union, particularly after the COVID-19 pandemic. It emphasizes the importance of gender equality in the development of technological innovations and addresses the challenges faced by women in high-technology sectors. The paper also discusses the policies and strategies implemented by the EU to promote gender inclusivity and support women's participation in technological advancements.

2. Tkalenko S., Melnyk T., Kudyenko L. Empirical analysis of exports of organic agricultural food products of Ukraine. Baltic Journal of Economic Studies. 2021. Vol. 7 No.3 P.177-186.

This study presents an empirical analysis of the export patterns of organic agricultural food products from Ukraine. It examines the factors influencing export performance, including market access, quality standards, and international demand. The authors provide a comprehensive overview of the challenges and opportunities for Ukrainian organic producers in the global market, offering insights into strategies for enhancing export competitiveness.

3. Intellectual Challenges to Economic Globalism. Under Ed. R. Djakons and D. Lukianenko. Riga 2020 412 p.

This edited volume addresses the intellectual challenges posed by economic globalism. It includes contributions from various scholars who analyze the impacts of global economic integration on national economies, cultural identity, and political sovereignty. The book discusses the complexities of global trade, the role of multinational corporations, and the implications of economic policies on global and local scales.

4. Economic security of Ukraine within threats resulting from Russian Federation policy / M. Banasik, P. Gawliczek, A. Rogozinska etc. Poland: Piotrkow Trybunalski 2019. 354 p.

This book examines the economic security threats faced by Ukraine due to the policies and actions of the Russian Federation. It provides a detailed analysis of the geopolitical tensions, economic sanctions, and their impact on Ukraine's economic stability. The authors explore various strategies for enhancing Ukraine's economic resilience and security in the face of ongoing regional conflicts.

Анотація дипломної бакалаврської роботи

Annotation

Vishtak D.P. "The World Market of Military Products in Modern Geopolitical Conditions". Manuscript.

Qualifying bachelor's thesis on specialty 292 "International Economic Relations", 2024.

The manuscript presents a comprehensive theoretical analysis of the global military product market under current geopolitical conditions. It includes an assessment of contemporary trends in the global market, an analysis of key participants, and a review of the impact of geopolitical instability on market transformation. The author utilizes a range of sources, including current legislation, reports from international organizations, scientific articles, and academic literature, to deepen the understanding of the economic, legal, and technological aspects of the global military product market. The work also explores the positioning of Ukraine in this market, considering the full-scale Russian aggression.

A separate part of the thesis contains a comparative analysis that categorizes the effects of military product market activities into positive and negative factors. Each factor is examined in detail to provide a comprehensive view and understanding of the topic. This analysis culminates in a table that allows for a subjective calculation of the influence of various factors on the market activities.

The author proposes enhancements to existing legislation to improve the functioning of the military product market and stabilize aspects of sustainable development. Statistical data on the environmental situation globally and within specific military-industrial complexes are also included.

In the conclusions, the author describes the main observations from the research, noting that the activities in the military product market can yield both positive and negative consequences for Ukraine. The proposed solutions offer insights into potential collaborations with leading global military-industrial complexes, aiming to restore Ukraine's position as a major exporter of agricultural products and rebuild the energy sector, significantly damaged by infrastructural impacts.

Key words: global market of military products, geopolitical conditions, Ukraine, defense technologies, military-industrial complex, national security.

Year: 2024.

Короткий звіт за результатами перевірки кваліфікаційної роботи антиплагіатною інтернет-системою Unicheck

Ім'я користувача:
Міжнародного менеджменту Олійник Вікторія

ID перевірки:
1016253633

Дата перевірки:
15.05.2024 13:49:32 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
16.05.2024 08:21:59 EEST

ID користувача:
100005721

Назва документа: Віштак Д.П.Світовий ринок військової продукції в сучасних геополітичних умовах

Кількість сторінок: 67 Кількість слів: 13537 Кількість символів: 108901 Розмір файлу: 307.54 KB ID файлу: 1016040070

2.65% Схожість

Найбільша схожість: 0.37% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1014514561)

1.95% Джерела з Інтернету

288

Сторінка 69

1.91% Джерела з Бібліотеки

426

Сторінка 71

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел